

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*SPARE- OG LAANEKASSEN FOR HYLLESTED,
HAARSLEV OG TINGJELLINGE SOGNE*

1867 - 1967

LOKALHISTORISK ARKIV
for
HASHØJ KOMMUNE

**SPARE- OG LÅNEKASSEN
FOR
HYLLESTED. HAARSLEV
OG
TING JELLINGE
SOGNE
1867-1967**

SPARE- OG LÅNEKASSEN
FOR HYLLESTED, HAARSLEV
OG
TING JELLINGE SOGNE
1867-1967

ved

ERLING PETERSEN

BØHMS BOGTRYKKERI

KØBENHAVN 1967

Forord

Tanken med dette festskrift har for sparekassens nuværende styrelse været at få tegnet et billede af sparekassens betydning og virke gennem de 100 år, der er gået siden dens stiftelse, og det er tilfulde lykkedes for lærer Erling Petersen.

Det er uomtvisteligt, at denne lille sparekasse har haft betydning for egnen, både som långiver, men måske først og fremmest i sin appel til egnens befolkning om at spare op, også i børneårene gennem skoleopsparingen, og vi må ved denne milepæl i taknemmelighed mindes de betydelige mænd, som dengang tog initiativet og oprettede sparekassen under små og beskedne forhold.

Den største del af æren skal jo sikkert nok tildeles lærer Jacobsen, som har været en meget betydelig mand, hvilket jo også har været offentligt anerkendt, eftersom han var på finansloven. Det kan da også ses, at sparekassen har været hans hjertebarn i det lange spænd af år, han sad i dens ledelse. Men også lærer Mogensen har haft stor betydning for dens trivsel og vækst. Det fremgår da også af de gamle forhandlingsprotokoller, at de to mænd har nydt hele egnens tillid.

Men gennem de mange år er der mange andre navne, som dukker op i de gamle protokoller, navne på kendte mænd fra egnen, som også skal mindes, og som sikkert også, hver for sig, har været med til at øve indflydelse på sparekassens virke og vækst.

Vender man derefter blikket fra fortiden mod fremtiden, tegner billedet sig mere mørkt. Det er ikke gunstige tider for de små pengeinstitutter, og det gælder både banker og sparekasser.

Der sker for tiden en strukturændring og en koncentration til større enheder, som gør sig gældende på alle områder. Lånebehovet er stigende, både til flere og større lån, samtidig med at opsparingen bliver mindre. I store dele af befolkningen breder den opfattelse sig, at det ikke kan betale sig at spare op. Pengenes værdi forringes jo, før vi skal bruge dem, og det er selv-

følgelig rigtigt. Alligevel tror jeg, at det er en farlig leveregel at komme ind på, ja, jeg tør næsten gå så langt som til at sige, at selv om pengene skulle blive helt værdiløse, var de måske givet godt ud, om blot børn og unge, ja, vi ældre med, havde lært at spare op.

Under disse vilkår må vi ærligt tilstå, at sparekassen i dag ikke kan imødekomme alle de låneønsker og det lånebehov, som forefindes. Den må derfor efter evne hjælpe dem, der har sparet op, og som benytter sparekassen i deres daglige pengeomsætning. Det kan være trist at måtte afvise folk, som vi gerne ville hjælpe, men vi må bede om forståelse for, at udlån og indlån nu engang hører sammen.

Mit jubilæumsønske skal da være, at den egn, som i mange år har haft gavn af sparekassens virke, også i fremtiden må stå sammen om den, så kan måske de mørke skyer forandres til lette sommerskyer.

Sønder Jellinge i april 1967.

Mads Muusmann

I foråret 1966 blev der fra styrelsen for »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne« rettet henvendelse til undertegnede om at udarbejde et jubilæumsskrift i anledning af, at sparekassen i november 1967 har eksisteret i 100 år, og da der blev givet mig helt frie hænder med hensyn til arbejdets udformning, sagde jeg uden betænkning ja til opfordringen, og resultatet af mit arbejde foreligger hermed.

Lad det være slået fast straks, at denne skildring af sparekassens historie ikke på nogen måde må anses for at være udtømmende. Det har, så vidt muligt, været mig magtpåliggende at undgå for mange tal, og jeg har derfor valgt at fortælle om sparekassens hverdag gennem de 100 år samt berette om de mænd, som i det forløbne åremål har medvirket til at give sparekassen vækst og indflydelse på den egn, hvor den har haft sit virke.

Under arbejdet med bogen har jeg lagt vægt på at være en slags formidler mellem før og nu og at sammenføje de oplysninger, som det er lykkedes mig at fremdrage fra sparekassens arkiv, til et nogenlunde læseværdigt hele, og det er mit håb, at nærværende lille sparekassehistorie også vil kunne fremtræde som et ikke uvæsentligt stykke egns historie.

En hjertelig tak til sparekassens styrelse, fordi man har villet betro mig dette arbejde.

Sandved, den 6. maj 1967.

Erling Petersen

Indledning

I.

Fra tidernes morgen har det været nødvendigt for mennesker at holde hus med tingene, at lægge til side af deres daglige fornødenheder med en uvis fremtid for øje. På samme måde har det fra de ældste tider været af stor betydning for mennesker, at de kunne låne sig frem, når *det* var fornødent.

Men disse to behov kunne gennem århundreder kun imødekommes inden for den enkelte familie eller mand og mand imellem, og det blev da også praktiseret i udstrakt grad. Det var dog først med sparekassetankens fremkomst, at mulighederne for at dække spare- og lånebehovet blev sat rigtigt i system. Allerede i det 17. århundrede syslede man i Frankrig med disse tanker, men de nåede aldrig at slippe løs af teoriernes hængedynd.

Det er da også betegnende, at det blev i Tyskland og ikke i Frankrig, man første gang realiserede tanken om en sparekasse. Det skete i Hamburg i året 1778, og et årti senere blev der oprettet én i Oldenburg, og den fungerer endnu. Herfra sivede tanken ind på det danske monarkis område, hvor der i 1796 stiftedes en sparekasse i Kiel og i 1801 én i Altona, og det var vistnok den førstnævnte, der blev forbilledet for det egentlige Danmarks første sparekasse, »Sparekassen for grevskabet Holsteinborg og omegn«, der oprettedes den 2. november 1810, og som i 1815 efterfulgtes af en sparekasse i den gamle by Slesvigs forstad Friederichsberg. Derefter gik det slag i slag, og omkring 1820 var der 9 sparekasser inden for det danske monarki.

Om disse første sparekasser kan siges, at de var oprettet til fremme af to formål. – Det gjaldt for det første om at øge sparsommeligheden hos det jævne folk, så de havde lidt at tære på, når tiderne blev sløje, eller sygdom kom på, og dernæst om at yde små og kortfristede lån til småfolk på rimelige og overkommelige vilkår. De var således alle oprettet ud fra den oprindelige sparekasseidé, der jo kom til os sydfra, og som afveg i væsentlig grad fra de

sparekasser, der havde engelske og skotske sparekasser som forbilleder, og som var rene sparekasser, hvor folk kunne sætte penge ind og så få rente, men hvor man ikke kunne *låne* penge. Den opsparede kapital blev i stedet udlånt til staten, der forvaltede pengene og ydede 5% i rente.

Det siger sig selv, at regeringen var glad for disse sparekasser, men det var ikke ensbetydende med, at den lagde hindringer i vejen for de sparekasser, der kun lånte penge ud til private. Fra statens side forlangte man kun, at sparekasserne offentliggjorde deres regnskaber hvert år. Derudover forlangte man ikke at have indseende med dem, så de kunne oprettes uden tilladelse fra myndighederne, og det eneste, man behøvede at anmode staten om, når en sparekasse blev oprettet, var en tilladelse til stempelfrihed for dens dokumenter.

Kort før Treårskrigen brød ud, var der i Danmark 34 sparekasser, men i årene efter dens afslutning greb sparekassebevægelsen kolossalt om sig. Især efter 1864 gik det stærkt, og i 1874 var der ikke mindre end 342 sparekasser i Danmark.

Denne stærke vækst må ses i belysning af den udvikling, der fandt sted i den danske landbostand i tiden fra 1840, da de folkelige bevægelser slog rod, til de efter 1864 satte de første spæde blomster. Især blev den sjællandske bondebevægelse af allerstørste betydning, idet den var med til at forberede jordbunden for det folkelige selvstyre i de danske landsogne. Gennem denne bevægelse modnedes de sjællandske bønder til at klare den opgave, som just i disse år blev dem pålagt: at ordne deres egne sager i sogneråd, foreninger m. v.

Det kan måske være vanskeligt for en nutidig betragter at få øje på den forbindelse, der kan være mellem en folkelig og national vækkelse og nogle rent praktiske og håndgribelige foretelser som sparekasser, brandkasser o. lign., men den eksisterede virkelig. Der er en sammenhæng i tingene, som kan spores tilbage til almueskoleloven af 1814, der jo var den egentlige baggrund for indførelsen af det kommunale selvstyre i 1842, idet den bedre undervisning i skolerne havde gjort den danske landbostand skikket til selv at varetage styrelsen af sognets sager. I denne sammenhæng indgår også den kristelige forsamlingsbevægelse, der var stærkt medvirkende til at udvikle almuesmanden og frigøre ham for det underlegenhedskompleks, der naturligt turde være en følge af århundreders undertrykkelse, så at han i 1840erne stod rede til at gå ind i kampen for den endelige frigørelse, der både var en folkelig nødvendighed, et politisk behov og en betingelse for fortsat økonomisk vækst. I denne kamp blev sparekasserne et vigtigt våben – ikke mindst i henseende til den økonomiske frigørelse.

II.

De danske sparekasser kan på grundlag af en undersøgelse af deres oprindelses særpræg opdeles i tre hovedtyper: 1) købstadssparekassen, 2) landbosparekassen i byen og herredssparekassen og endelig 3) sognesparekassen.

Da nu de første sparekasser blev oprettet for at hjælpe »de tjenende og arbejdende klasser«, siger det sig selv, at deres hjemsted måtte blive købstaden. På landet havde de tjenende klasser dengang ikke det samme behov for en sparekasse, som de havde i byerne, eftersom naturalieydelseerne for udført arbejde endnu i første halvdel af det 19. århundrede spillede en meget stor rolle i landdistrikterne. Det er da også en kendsgerning, at af de 46 sparekasser, der fandtes i Danmark i 1854, var de 42 beliggende i byerne, og for de flestes vedkommende gjaldt det, at de var »rene« sparekasser.

I årene efter Treårskrigen meldte der sig en række nye finansieringsopgaver, ikke mindst på landet, hvor det efterhånden blev almindeligt, at man, når det lå inden for mulighedernes grænse, gik over fra fæste til selveje.

Dette medførte, at der blev grundlag for oprettelse af sparekasser specielt beregnet for landbrugere, men de blev i første omgang oprettet i købstæderne og fik benævnelsen landbosparekasse for derved at markere, hvilket erhverv de ville virke for, eller de blev oprettet som sparekasse for et herred eller et birk og fik derved undertiden sæde uden for købstaden; men for dem alle gjaldt det, at de i modsætning til købstadssparekasserne, der betragtede indlånet som et formål i sig selv, var af den opfattelse, at indlånet skulle være en forudsætning for en øget långivning, hvorved sparekassen blev et egentligt kreditinstitut, der dog havde et stærkt socialt præg.

I det lange løb viste det sig imidlertid, at landbo- og herredssparekasserne ikke helt kunne imødekomme det behov, som i disse år voksede så stærkt inden for gårdmandsstanden. Samtidig skete der det, at flere og flere gårdmænd i kraft af et stærkt forbedret skolevæsen eller måske under indflydelse af et ophold på en folkehøjskole opnåede en viden og en indsigt, der gjorde dem vel skikkede til at gå i spidsen eller tage initiativet til oprettelsen af faglige eller økonomiske foretagender i de enkelte sogne.

På denne baggrund opstod den tredje gruppe af sparekasser, som efter det område, de kom til at virke i, blev kaldt sognesparekasser.

Det må dog nok tilføjes, at oprettelsen af sognesparekasserne i nogen måde også var forårsaget af et vist modsætningsforhold mellem by og land, hvorved købstadens beboere ofte fik en vis fortrinsstilling, så landboerne derved følte sig som en slags andenrangs kunder. Hertil kom, at landbosparekasserne ikke altid havde levet op til de forventninger, man havde stillet til dem, så

alt taget i betragtning var jordbunden særdeles god for de mange sogne-sparekasser, der i årene efter 1860 skød op rundt om i Danmark.

Det ser ud til, at der har været særlig god grobund for sognesparekasserne i det sydvestlige Sjælland, nærmere betegnet de to Flakkebjerg herreder, og det er der vel heller intet mærkeligt i, eftersom det var i denne egn, man i 1810 oprettede den første sparekasse i Danmark.

Mærkeligt nok blev Sjællands første egentlige sognesparekasse også oprettet i denne del af Sjælland. Det var »Den lille Bikube« i Kirkerup, der tillige er den næstældste sognesparekasse i Danmark. Den blev oprettet i Tjustrup-Haldagerlille pastorat den første april 1859. Dens beliggenhed var meget god, omtrent midt i trekanten Slagelse–Sorø–Næstved, og den eksisterer da også endnu.

Den anden sognesparekasse i det sjællandske område blev oprettet den første maj 1863. Det var »Krummerup og Fuglebjerg pastorats spare- og låneforening«, men den blev ophævet i regnskabsåret 1892–93. Den fik aldrig større betydning, eftersom dens indlån var af særdeles ringe omfang; men den egentlige årsag til ophævelsen må dog nok søges deri, at sparekassen ikke har kunnet konkurrere med de to filialer af større sparekasser, der dukkede op i Fuglebjerg umiddelbart efter dens oprettelse. Det var »Bondestandens sparekasse«, der oprettede sin filial i 1864, og »Holsteinsborg sparekasse«, der fulgte efter i 1866.

Den tredie november 1867 oprettedes »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«, hvis historie det er hensigten at skildre i de følgende afsnit. Den efterfulgtes i september 1870 af »Sparekassen for Skørpinge-Faarstrup sogne«, og i maj 1871 oprettedes i området mellem disse to sparekassers virkefelt »Høve, Flakkebjerg og Gimlinge sognes og omegns spare- og lånekasse« ,der dog næppe med fuld ret kan regnes med blandt de egentlige sognesparekasser, idet den i året 1900 flyttede sin virksomhed til Skælskør.

Det følgende år, 1872, blev der i Marvede-Hyllinge pastorat, der dengang også var én sognekommune, oprettet hele to sognesparekasser, nemlig »Hyllinge sogns spare- og lånekasse«, der begyndte sin virksomhed i april måned, mens »Marvede sogns spare- og lånekasse« først begyndte den fjerde oktober; men for dem begge gælder det, at de altid er vedblevet at være ret små sparekasser. – Endelig bør det nævnes, at der en årrække senere – den anden april 1888 – blev oprettet endnu en sparekasse i området mellem Næstved og Skælskør. Det var »Vallensved sogns spare- og lånekasse«, der dog kun bestod en halv snes år og ophørte helt med regnskabsåret 1898–99, og som ifølge regnskabet kun havde et samlet indlån på 3014 kr. det sidste år.

Men den udvikling der var i sparekassesagen i Sydvestsjælland i disse år, var langt fra noget enestående. Den blev nemlig fulgt op over hele landet, og antallet af sparekasser – heri er også købstads- og herredssparekasser medregnet – var i 1874 steget til 342, hvilket vil sige, at der i årene 1870–74 oprettedes 44 nye sparekasser årligt.

Denne næsten eksplosive udvikling medførte, at man fra regeringens og lovgivningsmagtens side begyndte at interessere sig for sparekasserne, og den 24. februar 1879 fremsatte indenrigsminister Skeel sit forslag til lov om sparekasser, der i forhold til den ubundne frihed, sparekasserne hidtil havde nydt, fastlagde ret snævre grænser for deres virksomhed. Forslaget blev da også vedtaget i landstinget uden ændringer, næsten da, hvorimod folketingsflertallet ændrede det totalt. – Alt, hvad der på nogen måde kunne forekomme som en indskrænkning i sparekassernes frie selvbestemmelsesret, hvad angik rådigheden over de betroede midler, blev fjernet, og loven blev efter sit indhold mere en lov om sparekassetilsyn end en lov om sparekasser.

Den næste lov om sparekasser blev fremsat i folketinget i februar 1919 af handelsminister Christopher Hage, og den blev vedtaget den 4. oktober samme år. Den gav ret indgående forskrifter angående ledelse, administration, regnskabsaflæggelse og revision, men bevarede stort set sparekassernes selvstyre, der endda i visse henseender blev udvidet.

Denne lov afløstes 18 år senere af sparekasseloven af 1937, der ligesom sin forgænger indeholdt den bestemmelse, at en sparekasses tilsynsråd skulle bestå af mindst 7 medlemmer, hvoraf det ene medlem skulle udnævnes af handelsministeriet – for øvrigt en bestemmelse, der var megen uenighed om under lovforslagets behandling på rigsdagen.

Der var i året 1948 ialt 509 sparekasser i Danmark med en kapital på knap 4 milliarder kroner, men i de følgende år gik tallet noget ned, så det i 1960 var reduceret til 482, men med en kapital på næsten 7 milliarder kroner. I 1965 var der kun 434 sparekasser, der dog havde en kapital på henvend 8 milliarder kroner.

Skolelærer Jacobsen i Hyllested og sparekassens ældste historie

Det er i indledningen nævnt, hvor stor betydning de folkelige, nationale og åndelige bevægelser fik for den økonomiske og kulturelle udvikling i Danmark i årene efter 1864. Den indflydelse, som folkehøjskolerne fik på denne udvikling, er ligeledes omtalt. Men det bør også nævnes, at side om side med de stadig dygtigere mænd af bondestanden, der var med til at ændre forholdene i mangfoldige henseender, øvede også lærerstanden en værdifuld indsats, for så vidt som den ufortrødent arbejdede på at bibringe de voksne på landet en øget oplysning, ikke mindst på det praktiske livs områder, og der kan nævnes talrige eksempler på, at netop landsbylærere deltog aktivt eller måske endog gik i spidsen ved oprettelsen af spare- og lånekasser i landsognene.

Den banebrydende i så henseende blev lærer Niels Christian Rom, der i en årrække var lærer i Bryrup mellem Silkeborg og Horsens og senere i Føvling på samme egn, men som ellers er bedst kendt som forkæmper for husflidssagen og som grundlægger af det senere så kendte Roms forlag. Ikke bare blev der i hans tid på Bryrup-egnen oprettet 5 sognesparekasser, men han gik i tale og skrift ind for oprettelsen af endnu flere.

I første årgang af »Dansk Landbotidende«, hvor lærer Rom blev en flittig medarbejder, skrev han 24. marts 1866 en artikel, »Om små spare- og lånekasser for landboere«, der fik megen betydning, for så vidt som man har kunnet spore Roms tanker som en tilskyndelse ved oprettelsen af flere små sognesparekasser landet over.

Det ligger da nær at antage, at Roms vejledning i oprettelse af sparekasser også har haft indflydelse på stiftelsen af »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«, eftersom det også var en lærer, der havde en finger med i spillet ved den lejlighed, nemlig skolelærer Adolph Jacobsen i Hyllested.

Jacobsen var selv en pennens mand og skrev talrige artikler, ikke bare til »Folkelæsning«, men også til det førnævnte tidsskrift »Dansk Landbo-tidende«. Der er ingen tvivl om, at Jacobsen har kendt Roms artikler om sparekassesagen, han har måske endda haft forbindelse med lærer Rom, der selv giver den oplysning, at han i tiden fra marts 1866 til 1869 ofte havde måttet besvare forespørgsler om fremgangsmåden ved oprettelse af sogne-sparekasser. Jacobsen kan udmærket have været mellem dem, der har fore-spurgt hos lærer Rom, og der gik da også kun halvandet år fra offentlig-gørelsen af Roms første sparekasseartikel, til »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne« begyndte sin virksomhed, så der er uden tvivl en sammenhæng mellem disse to ting.

Men først lidt om lærer Jacobsens liv og virke:

Han var født 31. januar 1823 i Fuglsbølle på Langeland og søn af en skolelærer. I 1843 tog han lærereksamen med udmærkelse fra seminariet i Skaarup, blev kort tid efter huslærer på Holsteinborg og kaldedes 1844 til Hyllested, hvor han virkede i 50 år som lærer og kirkesanger. Hans gamle elev Johannes Vedel, den senere så berømte smed i Høve, fortæller i sine erindringer, at »Jacobsen havde en ualmindelig evne til at vække børnenes lyst og gøre dem interesserede i skolearbejdet. Når det ikke var rene død-bidernaturer, skulle han nok få dem i trit efterhånden«.

Jacobsen var flittig ud over alle grænser, og hans egen skole var ham ikke nok. I 1851 søgte han om en understøttelse på finansloven til udvidelse af undervisningen i skolen, en slags realskoleafdeling, men fik afslag, da ministeriet frygtede, at udvidelsen kunne skade skolen. I stedet optog han i sit hjem en del unge mennesker, deriblandt nogle brodersønner, som han forberedte til optagelse på Herlufsholm og andre steder, eller han dygtiggjorde dem, så de kunne klare sig i tilværelsen.

For Jacobsen var kundskabstilegnelsen af overvældende betydning, og det gav sig udslag ved, at han stillede store fordringer til sine elever og udviste megen strenghed over for dem. Som modvægt mod denne indstilling opstod der hos visse dele af sognets beboere et krav om friere undervisningsformer, og i 1880 oprettedes som følge heraf Hyllested friskole, der dog kun bestod, til Jacobsen tog sin afsked. Men dens tilstedeværelse har uden tvivl forbitret hans sidste tid som lærer i Hyllested.

Lærer Jacobsen var i mange måder en særpræget personlighed. Han skildres af en nabolærer som »en mand af middelhøjde og kraftig legemsbygning med sund ansigtsfarve, stærkt hår og rundskæg«. Det hedder endvidere, at han havde en skarp forstand og en jernhukommelse, og at han aldrig aflagde sin brede langlandske dialekt. Men han var en særdeles tilknapnet natur,

meget robust, kerede sig kun lidt om andres meninger og kom med meget uforbeholdne udtalelser, når noget mishagede ham. Han var kantet og stejl, ivrig højremand og en stor beundrer af Estrup, og det siger sig selv, at en mand af slig støbning ikke i egentligste forstand kunne være populær. Men hans hæderlige karakter, hans omfattende viden, hans kundskabsfylde og umådelige arbejdsomhed var egenskaber, som blev værdsat også af dem, der var hans modstandere. De, der kendte ham, vidste, at der bag hans tilknappe og reserverede fremtræden bankede et varmt hjerte. Som lærer håndhævede han en streng disciplin og kunne alene i kraft heraf nå betydelige resultater med sin undervisning, navnlig i regning, hvor han udrettede det utrolige. Kun på ét område slog han ikke til – det var som kirkesanger! Hans stemme var lidt skrigende og ikke meget fyldig, så kvaliteten blev derefter.

De første år, Jacobsen var i Hyllested, drev han selv skoleloden, men det opgav han hurtigt. Dels var hans embede et af de bedst lønnede på egnen, dels var han så vel funderet i økonomisk henseende, at han ikke behøvede at øge sine indtægter ved at slide med jorden efter skoletid, tilmed da det ikke interesserede ham.

I stedet kunne han så hellige sig andre ting ,og det gjorde han da også i fuldt mål. Han holdt foredrag over emner fra naturfagene og historien, men især interesserede fysikken ham, og i 1866–67 modtog han offentlig understøttelse, så han på Landbohøjskolen kunne følge en række forelæsninger over naturfagene. Fra Landhusholdningsselskabet fik han 100 kr. til indkøb af apparater og på finansloven 200 kr. til samme formål, og i 1875 fik han – ligeledes på finansloven – 400 kr. til en rejse i Sverige, hvor han skulle studere det svenske folkeskolevæsen. I 1879 var han i Norge i et lignende ærinde og modtog til denne rejse 300 kr.

Derudover drev Jacobsen en omfattende skribentvirksomhed; som nævnt leverede han en række afhandlinger til »Folkelæsning« og »Dansk Landbod Tidende« og udgav 1879 en læsebog til skolebrug med titlen »Naturens bog«, men den vandt ikke synderlig udbredelse. Året efter udgav han en ypperlig hovedregningsbog, »500 hovedregningsopgaver«. Også en dansk grammatik og nogle digte til skolebrug udsendte han, og i sin høje alderdom skrev han den lille bog »Meddelelser om Hyllested sogn«, der udkom 1910, men som først havde gået som føljeton i »Sorø Amtstidende«.

Jacobsen holdt meget af at rejse og besøgte flere lande, oftest Norge og Sverige. I Tyskland var han kun én gang, og den rejse havde han ingen glæde af. Han fandt, at tyskerne var så forbandes storsnude, og syntes, at de hæslige billeder af Bismarck, der prangede alle vegne, og som han ikke kunne undgå at rende på, mindede alt for meget om den lede selv.

I 1894 tog han sin afsked som lærer og flyttede til Gentofte, hvor han lejede en villa. Han sagde nej tak til at få dannebrogskorset – efter sigende fordi selv kongens staldkarle gik og dinglede med det! – men fik i stedet tildelt titlen kammerråd, og han var vistnok den sidste her i landet, der fik lov til at bære denne ret så meningsløse titel. – Han døde i Gentofte den 1. september 1914, tre år efter at han hustru Frederikke Sophie Rasbech var afgået ved døden.

Det virker ret påfaldende, at Jacobsen efter sin afsked flyttede så langt bort fra den egn, hvor han i så mange år havde levet og virket, men det havde formentlig sin forklaring deri, at han året før afskedigelsen fra Hyllested lærerembede så sig nødsaget til at fratræde som formand og regnskabsfører for »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«, hvilke to poster han havde siddet inde med siden sparekassens oprettelse i 1867. Han tog sig denne sag meget nær og syntes til sine dages ende, at han var blevet uretfærdigt behandlet, og det gjorde ikke sagen bedre, at han måtte vige pladsen til fordel for sin nabolærer, Rudolph Mogensen i Haarslev – men derom senere!

Sparekassen var uden tvivl lærer Jacobsens hjertebar, og når den overhovedet blev til virkelighed, kan man ganske givet takke ham derfor. En svigersøn af lærer Jahn i Ting Jellinge har fortalt, at den i hvert fald ikke ville være blevet oprettet på det tidspunkt, hvis Jacobsen havde stået udenfor. Hans omfattende indsigt og store arbejdskraft blev af kolossal betydning både ved oprettelsen og i de første vanskelige år, og det står klart, at han var initiativtageren, den, der gik i spidsen.

Desværre er sparekassens ældste forhandlingsprotokol i en ret miserabel forfatning, og det fremgår ikke af den, hvordan de indledende drøftelser, der førte til sparekassens oprettelse, er forløbet. Skønt der tilsyneladende ikke mangler blade i protokollen, så indeholder den intet om den stiftende generalforsamling, intet om den første bestyrelse eller om valg af formand og regnskabsfører.

Det første, der overhovedet findes indført i protokollen, er en bevilling til at bruge ustempelt papir undtagen til kautionsbeviser. Skrivelsen herom, der er afsendt fra Holsteinborg birkekontor den 19. oktober 1867 og underskrevet af birkedommer Harald V. Fiedler, er indført med lærer Jacobsens faste og tydelige håndskrift og har følgende ordlyd:

»Sorø amtshus har under 16. d. m. meddelt mig følgende skrivelse:

Efter at generaldirektoratet ved amtets behagelige skrivelse af 27. f. m. har modtaget den i skrivelse herfra af 20. august forlangte erklæring fra besty-

relsen for »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«, undlader man ikke hermed til behagelig efterretning og videre fornøden bekjendtgørelse tjenstligen at meddele, at generaldirektoratet indrømmer den nævnte spare- og lånekasse de i loven af 11. febr. 1863 § 3 ommeldtes bekjendtgjørelses begunstigelser i henseende til brugen af *ustemplet* papir, hvormed dog udtrykkelig bemærkes, at disse begunstigelser ikke omfatter de til sparekassen udstedte kautionsbeviser for lån af samme. – Hvilket herved meddeles til behagelig efterretning«.

Det fremgår af denne skrivelse, at sparekassens oprettelse med valg af den første bestyrelse i virkeligheden har fundet sted flere måneder før den officielle stiftelsesdag den 3. november 1867, der således snarere angiver tidspunktet for, hvornår sparekassen begyndte sin virksomhed. Det er da også indlysende, at der må have fundet et omfattende forberedende arbejde sted, inden sparekassen kunne fungere.

I forhandlingsprotokollen oplyses der dog endnu intet om bestyrelsen og dens arbejde. Faktisk foreligger der kun én reel oplysning om ledelsen af sparekassen i disse år, nemlig at skolelærer Jacobsen fra Hyllested var dens formand og regnskabsfører! – I egenskab heraf ansøgte han i august 1870 generaldirektoratet for skattevæsenet om bemyndigelse til at kassere stempelmærker på stempelpligtige dokumenter, der måtte indgå til sparekassen. I svaret hed det:

»I anledning heraf skal man til behagelig efterretning og videre fornøden bekjendtgørelse tjenstligen meddele, at generaldirektoratet i henhold til lov af 19. febr. 1861 § 12 indtil videre meddeler bemeldte Jacobsen i hans egenskab som regnskabsfører ved nævnte spare- og lånekasse ret til at benytte stempelmærker til de af kassens debitorer udstedte setmpelpligtige gjældsfor skrivinger, imod at det iagttages, at kassationen af stempelmærker, der skal finde sted inden udløbet af den i fornævnte lovs § 11 for belæggelse foreskrevne frist, foretages således, at vedkommende under angivelse af kassationens dato skriver sit navn tværs over mærket og til dels på selve policen, hvorfor han skal være underkastet så vel de i indenrigsministeriets bekjendtgørelse af 24. marts 1862 indeholdte regler om de mulkter og kontrolbestemmelser, der til enhver tid måtte blive foreskrevne.

Hvilket herved meddeles herr. skolelærer Jacobsen til behagelig efterretning.

Holsteinborg birks kontor, den 10. oktober 1870.

Har. V. Fiedler«.

Fra året 1870 foreligger i øvrigt vidnesbyrd om et enkelt bestyrelsesmøde i sparekassen. Det blev afholdt på årets sidste dag, den 31. december, og man drøftede her betalingen for udfærdigelse af dokumenter. Man enedes ved den lejlighed om at gøre en forskel på kortfristede og langfristede lån. Var lånet på ét år og under 200 kr., blev gældsbeviset skrevet gratis, og for større lån på samme tid skulle betalingen være 33 øre for hver 200 kr. – For de langfristede lån gjaldt det, at gældsbeviset blev skrevet gratis, når det drejede sig om et lån på mindre end 40 kr., for lån mellem 40 og 60 kr. betales 35 øre, hvorefter betalingen steg jævnt til 4 kr. for lån mellem 1600 og 2000 kr. Derefter betaltes 1 krone for hver følgende 1000 kr.

Men denne bestyrelsesbeslutning er en enlig svale. Fra de følgende 12 år findes ingen referater fra generalforsamlinger eller bestyrelsesmøder, og det eneste, der vides fra disse år, er, at sparekassen i 1873 indkøbte 60 stykker af Landmandsbankens hypotekobligationer, hver lydende på 101 rdl., som ved udtrækningen betaltes med 110 rdl. Indkøbsprisen var 101 rdl. eller 202 kr. Indtil slutningen af regnskabsåret 1881–82 var af disse obligationer udtrukket 3, så at beholdningen nu var 57. Indkøbsprisen for disse 57 obligationer var ialt 11.514 kr., renten 4½ procent.

Sparekassens vedtægter 1881

I 1880 kom der som nævnt i indledningen en ny sparekasselov, og i overensstemmelse med dennes bestemmelser udarbejdedes de først kendte vedtægter for »spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«.

Disse vedtægter, der var opdelt i 5 hovedafsnit med tilsammen 25 paragrafer, slog indledningsvis fast, at sparekassens bestyrelse altid skulle bestå »af mindst 9 vederhæftige mænd«, der var bosiddende inden for de tre sognes område, og at disse mænd skulle være solidarisk ansvarlige for »redelig forvaltning af de midler, som blev indsat i sparekassen, ligesom de også efter bedste skøn skulle »iagttage en forsigtig anbringelse af de betroede penge-sommer«. I tilfælde af, at et bestyrelsesmedlem udtrådte eller faldt fra, skulle bestyrelsen ved sit hovedmøde optage et nyt medlem i stedet.

På det årlige hovedmøde valgte bestyrelsen en formand, som tillige skulle fungere som forretningsfører og kasserer, og som fik myndighed til på bestyrelsens vegne at modtage og kvittere for alle indbetalinger til kassen. Det påhvilede også formanden at aflægge det årlige regnskab i den lovbestemte form, og dette regnskab skulle gennemgås af to revisorer, inden det årlige hovedmøde fandt sted; på dette møde valgtes for øvrigt også en næstformand, der skulle overtage formandens funktion og myndighed, hvis denne ved sygdom eller af anden årsag var forhindret i at udføre sit hverv. Ved samme lejlighed valgtes to bestyrelsesmedlemmer til at møde hver en dag i terminstiden for at bistå ved forretningerne. Næstformanden havde at møde to dage i hver termin.

Sparekassens to revisorer blev udnævnt af birkedommeren i Rude, og til disse to poster udpegedes læreren i Rude, Christian Schmidt, og fuldmægtig Jensen på birkekontoret sammesteds med godsforvalter Lützen på Holsteinborg som suppleant. Endvidere udpegede birkedommeren provsten i Hyllested, F. A. C. Møller, til decisor. – Decisor kaldes den myndighed, der afsiger decision, dvs. træffer afgørelse med hensyn til udsættelser angående urigtigheder ved regnskabet.

Formandens løn fastsattes til 2 kr. af hvert af de første 60 tusinde og 1 kr. af hvert følgende 1000 kr., der indestod i kassen ved regnskabsaflæggelsen. De øvrige medlemmer af bestyrelsen var ulønnede.

Bestyrelsen blev sammenkaldt af formanden, så ofte denne fandt det for nødvendigt, eller når mindst tre medlemmer forlangte det. I tilfælde af, at et bestyrelsesmedlem flyttede fra sparekassens område, ophørte hans forpligtelser mod kassen og de andre bestyrelsesmedlemmer årsdagen efter flytningen, og afgik et bestyrelsesmedlem ved døden, havde sparekassen eller den øvrige bestyrelse intet krav på hans bo i sager, der var påbegyndt efter hans død. Hvis et medlem ønskede at udtræde, skulle bestyrelsen med to trediedele af de afgivne stemmer godkende udtrædelsen, der så fandt sted på samme vilkår, som var gældende for medlemmer, der flyttede fra sparekassens område.

I vedtægternes andet hovedafsnit blev det i § 8 fastslået, at sparekassen i indskud modtog summer »fra en krone og opad, men ikke sådanne penge, hvorom det kan formodes, at de ej ere erhvervede på lovlig måde«.

Første gang en person gjorde indskud i sparekassen, modtog han en kontrabog, hvori hans indskud blev indført. Den skulle betales med 25 øre, hvis summen var under 100 kr., ellers 50 øre, og på sparekassens første sider aftryktes dels sparekassens vedtægter, dels selve sparekasseloven. Ingen måtte have mere end én kontrabog, og på hvert kontonummer måtte ikke indestå mere end 5000 kr., med mindre indehaveren ville gå med til, at hvad der indestod ud over denne sum først kunne kræves udbetalt til en af de almindelige terminer efter et helt års opsigelse, i så fald kunne beløbet stige til 10.000 kr. Men så vidt det var muligt, ville sparekassen dog udbetale det større beløb med et halvt års opsigelse mod en godtgørelse på én procent af, hvad der oversteg de ordinære 5000 kr.

I § 11 hed det ordret: »Uvedkommende meddeles ikke underretning om, hvem der har penge indestående i sparekassen«.

Af de modtagne indskud ydede sparekassen 4 procent om året i rente. Den beregnedes måned for måned og kun af hele kroner og i hele ører, og renter, som ikke var hævet inden den 18. i terminsmåned, blev tilskrevet kapitalen i sparekassens hovedbog. Hvad tilbagebetalingen af de indestående summer angik, da kunne det kun ske til de almindelige terminer efter et halvt års opsigelse for beløb mellem 100 og 5000 kr. Beløb på indtil 100 kr. kunne dog udbetales uden for terminerne og med kortere varsel, såfremt det var muligt at skaffe pengene. Alle udbetalinger skulle ske mod kvittering både i kontrabogen og i sparekassens hovedbog. Renter kunne hæves af enhver, der fremlagde en kontrabog – uden hensyn til, om han var bogens ejer eller

ej! Indskud, der havde henstået i 20 år eller mere, uden at indehaveren eller hans arvinger havde meldt sig ved kassen, tilfaldt denne med oplagte renter, hvis de ikke indfandt sig for at hæve deres tilgodehavende senest seks uger efter, at de i Berlingske Tidende gennem et tre gange gentaget avertissement var indkaldt til at give møde ved kassen. – Sparekassen kunne opsigte alle indskudte kapitaler med tre måneders varsel.

I den sidste paragraf i dette afsnit kan man se, at lærer Jacobsen var en mand, der forstod at holde sine forskellige bestillinger ude fra hinanden. Den har følgende ordlyd: »Så længe den nuværende formand udfører forretninger ved sparekassen, *foretages ingen arbejder ved denne i undervisningstiden*«.

I tredje hovedafsnit af vedtægterne blev det indledende slået fast, at såvel de summer, som indestod i sparekassen som dennes egen formue skulle anvendes dels til udlån for beboerne i sparekassekredsen og dels til indkøb af solide værdipapirer. Penge, som sparekassen ikke i øjeblikket havde brug for, skulle foreløbig anbringes i Slagelse bank. Udlån kunne ske enten mod pant i fast ejendom, mod selvskyldnerkaution eller mod »håndfået« pant.

Såfremt det drejede sig om en ejendom med jord, kunne der lånes indtil tre femtedele af den sum, ejendommen skønnedes at være værd, og for jordløse huse indtil en trediedel af værdien, men ved begge slags pant skulle assurancesummen inddrages under pantet og – hvis der var jord til pantet – ligeledes besætning og inventarium. Hvis lånet oversteg de angivne grænser, måtte lånsøgeren have selvskyldnerkaution ved siden af.

Et lån kunne bevilges af de bestyrelsesmedlemmer, der var bosat i samme sogn som lånsøgeren, eller af den samlede bestyrelse, og såfremt formanden ikke var helt klar over en selvskyldnerkautionists vederhæftighed, skulle denne godkendes af mindst to bestyrelsesmedlemmer fra det sogn, hvor kautionisten var bedst kendt. Som håndfast pant godkendtes kun aldeles sikre værdier – først og fremmest sparekassens egne kontrabøger.

Den årlige rente af lån i fast ejendom var 4 procent, hvortil kom ½ procent til afholdelse af sparekassens bestyrelsesomkostninger; af de øvrige lån skulle erlægges 4½ procent, med mindre lånet kun var på ét år eller derunder; i så tilfælde skulle der ydes 5 procent. Alle lån mod selvskyldnerkaution eller håndfast pant skulle afdrages over 10 år.

Det eventuelle årlige overskud skulle henlægges til reservefonden, indtil denne udgjorde 5 procent af indskydernes penge, og når det mål var nået, kunne bestyrelsen overveje, om en vis mindre del af overskuddet skulle anvendes i almennyttigt eller veldædigt øjemed.

Ændringer i vedtægterne skulle foretages på bestyrelsens årlige hoved-

møde og vedtages med mindst to trediedele af de afgivne stemmer, og ethvert bestyrelsesmedlem havde ret til senest otte dage før mødet at blive underrettet om de forandringer, der skulle forhandles om.

Disse sparekassens første vedtægter, der blev underskrevet af samtlige 11 medlemmer af den daværende bestyrelse, godkendtes af sparekasseinspektøren ved skrivelse af 9. april 1881. De var gældende i en længere årrække, hvilket blandt andet kan ses deraf, at samtlige nye bestyrelsesmedlemmer, som tiltrådte i tiden indtil år 1900, alle underskrev de første vedtægter fra 1881.

Sparekassen gennem årene

I.

1881–1893

I den ældste forhandlingsprotokol, hvis første sider som nævnt er temmelig medtagne, findes det først kendte kasseregnskab for »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«. Det dækker kun et kvart år, formentlig fordi man med udgangen af 1880 – det år, da landets første sparekasselov blev forelagt og vedtaget – ophørte med den hidtidige skik at lade regnskabet følge kalenderåret og i stedet gik over til et regnskabsår løbende fra det ene års 1. april til 31. marts det følgende år. – Dette kvarte års regnskab – fra 1. januar til 31. marts 1881 – udviste en indtægt på 14.639 kr. 42 øre og en udgift på 14.216 kr. 7 øre, hvorved der fremkom en kassebeholdning på 423 kr. 35 øre. Opgørelsen over aktiver og passiver for samme periode balancerede med 194.212 kr. 15 øre.

I regnskabsåret 1881–82 balancerede gevinst- og tabskontoen med 8.978 kr. 42 øre, overskuddet var på 941 kr. 87 øre og blev overført til reservefonden. Balancekontoen for samme år, der her skal gengives i sin helhed, så således ud:

Aktiver:

1. Kassebeholdning	54,78
2. Indlån i banker og sparekasser	16.054,52
3. Udlån:	
a. Mod underpant i landejendomme	141.624,00
b. Mod underpant i købstadejendomme	0,00
c. Mod håndpant	800,00
d. Mod selvskyldnerkaution	18.525,50
e. Mod kommunens garanti	170,00
f. Uden nogen af de fornævnte sikkerheder	2.225,00
	<hr/>
	163.344,50

4. Obligationer:

a. *Indenlandske*: 57 stk. af Landmandsbankens hypotekobligationer 1. serie til kurs $(103 + 106\frac{1}{2} + 106) : 3 = 105\frac{1}{6}$ rdl. = $210\frac{1}{3}$ kr. giver en værdi af 11.989,00

b. *Udenlandske*: 4.800 kr. i Stockholms hypotek-kasses obligationer, indkøbt til $99\frac{3}{4}$ hos Landmandsbanken 16.12.81, købekursen 31.3.82 var $99\frac{1}{2}$, hvorfor de her opføres til denne værdi, altså 4.776,00

16.765,00

5. Renter til gode 2.931,70

Deraf for udlånene 2.201,37

Deraf for obligationer 218,25

Deraf for Slagelse bank 512,08

Ialt 199.150,50

Passiver:

A. Samtlige spareres tilgodehavende, ifølge deres konti 190.287,30

B. Forskellige fordringshavere 0,00

C. Pensions- eller understøttelsesfond for kassens funktionærer.. 0,00

D. Renterne, som sparerne tilkommer til 31. marts 2.334,33

Reservefonden:

Denne udgjorde ved udgangen af forrige regnskabsår den 31. marts 1881 ..... 5.587,00

Hertil årets overskud 941,87

6.528,87

Ialt 199.150,50

Af bevægelserne på de vigtigste konti i regnskabsåret 1881–82 ses det, at man ved årets begyndelse havde 315 sparere. I årets løb åbnedes 43 nye konti, men i samme tidsrum udgik 38, således at man sluttede året med 320 sparere, hvorved der på sparernes konti var sket en forøgelse på ialt 3.857 kr. 93 øre.

Den 29. marts 1882 var sparekassens bestyrelse samlet i anledning af en skrivelse fra Slagelse bank, der meddelte, at man på grund af »tidsforhol-

dene« ikke længere end til den 15. april kunne beholde sparekassens penge til en rente af 4 procent. Fra denne dato og indtil videre kunne man kun give 2 procent. Bestyrelsen fandt det imidlertid ikke nødvendigt at foretage sig noget i anledning af denne skrivelse, da der var udsigt til, at sparekassens penge, dels på grund af opsigelser og dels på grund af øgede udlån, ville kunne finde anvendelse til den forestående juni termin.

Det viste sig dog, at det heller ikke efter terminen var muligt at få sparekassens penge anbragt i banken, og man enedes derfor om at købe solide værdipapirer for de overflødige penge, og allerede den 6. juli 1882, kun fire dage efter vedtagelsen på bestyrelsesmødet, indkøbtes til kurs 101 seks obligationer fra »Kreditkassen for landejendomme i Østifterne« til et beløb af 4500 kr. De blev imidlertid afhændet i løbet af året 1883 med et samlet tab på 10 kr. Den 15. december samme år solgtes i øvrigt også de obligationer, som to år i forvejen var indkøbt i Stockholm hypotekkasse til kurs 99³/₄. De lød på 4800 kr., men købtes for 4788 kr. og gav 4 procent i rente. De blev solgt for samme beløb, som de var købt for, og først i 1886 købte sparekassen igen obligationer, og denne gang var det hypotekobligationer fra Landmandsbanken, otte ialt, til 4000 kr.s pålydende. De blev købt i Slagelse bank til kurs 110, og da fem af dem blev udtrukket i januar 1887, indkøbtes yderligere fire obligationer til kurs 111.

På bestyrelsesmøderne var det stort set kun de små dagligdags foreteelser, der blev behandlet – for det meste kun lånebegæringer, hvoraf langt de fleste bevilgedes. Man så sig dog som oftest godt for – en enkelt gang måtte et bestyrelsesmedlem rejse helt til Slotsbjergby for at bese en ejendom, der var blevet tilbudt som pant for et lån.

Det hændte også, at man drøftede usolide kunder. Blandt disse nævnes 1882 en arbejdsmand, der ikke havde efterkommet de forpligtelser, han havde påtaget sig ved at afbetale 10 kr. halvårlig på sin gæld til sparekassen, idet han i to år kun havde afbetalt ialt 10 kr. Bestyrelsen enedes så om, at mandens kautionister skulle have meddelelse om, at såfremt afbetalingen ikke for fremtiden blev erlagt efter bestemmelsen, da ville restgælden være at udbetale, første gang afdraget udeblev.

I et bestyrelsesmøde den 10. september samme år foreslog sognefoged Hans Pedersen i Haarslev, at man skulle optage lærer Mogensen sammesteds i bestyrelsen. Det blev også vedtaget, men ikke enstemmigt! I forhandlingsprotokollen oplyses, at forslaget vedtoges *mod én stemme!* – På samme måde behandlede et forslag fra tillidsmanden i Ting Jellinge om en ændring i forretningsgangen, og det vedtoges i den form, at der skulle holdes sparekassemøde hver første mandag i måneden undtagen i juli, august og septem-

ber, og ved disse møder skulle tre bestyrelsesmedlemmer foruden formanden være til stede og der afgøre de lånesager, der ikke krævede en hurtig afgørelse.

Lærer Mogensen deltog første gang i et bestyrelsesmøde den 20. november. Det blev afholdt i Haarslev skole, og efter den tid anføres hver gang stedet, hvor sparekassens bestyrelse mødtes. Det skete på skift mellem Haarslev, Hyllested og Ting Jellinge, dog ikke regelmæssigt, idet det ofte skete, at der blev holdt møde samme sted to gange i træk.

I 1883 fik sparekassen et tilbud fra forhenværende gårdejer Fr. Feldthusen om et indskud på 8000 kr. til december termin, men på det årlige hovedmøde den 22. juli bestemte man sig til *ikke* at modtage tilbudet. Afslaget ses ikke begrundet, så om årsagen kan der kun gisnes, men bestyrelsen skiftede i øvrigt mening ret hurtigt, for på et møde tredie juledag samme år bemyndigedes formanden til at modtage et indlån på 4000 kr. af Feldthusen i Rude til en forrentning af 4 procent samt at udstede en obligation til långiveren.

I samme møde meddelte gårdejer Ole Hansen, Ting Jellinge, at han udtrådte af bestyrelsen som fraflyttet, og hans nabo Peder Pedersen, der også var gårdejer, gjorde gældende, at han ønskede at udtræde på grund af, at han var i en fremrykket alder. Peder Pedersen modtog en hjertelig tak for den interesse, han altid havde udvist over for sparekassen, og formanden, lærer Jacobsen, fik bemyndigelse til at opfordre hans søn til at indtræde i bestyrelsen i hans sted.

Ved sparekassens generalforsamling den 2. juni 1885 vedtog man at ændre bestyrelsens mødepraksis derhen, at der blev holdt sparekassemøde én gang om ugen. Det var dog ikke hele bestyrelsen, men kun formand og næstformand, der skulle give møde. De kunne da i fællesskab modtage indskud og bevilge mindre lån mod pant eller kaution, hvilket dog skete på eget ansvar, idet alle lånebegæringer skulle godkendes af den samlede bestyrelse, der holdt sine ordinære møder fire gange om året, nemlig umiddelbart efter hver termin samt i forårs- og efterårstiden. Man besluttede også at indføre den praksis, at formanden på disse møder skulle gøre nøje rede for, hvad der var foregået ved kassen siden det sidste ordinære møde. Endelig vedtog man, at næstformanden sammen med formanden skulle underskrive alle udfærdigede dokumenter.

Selv om sparekassens egentlige område kun omfattede de tre sogne, hændte det alligevel undertiden, at der også indkom låneandragender fra folk i de omliggende sogne. Således indgav forhenværende gårdejer Bendt Jensen af Tjæreby i 1885, da han af gårdejer F. C. Schjødt i Vedskølle havde købt en parcel, på hvilken han agtede at opføre en mølle med tilhørende beboelse, en

anmodning om, at han måtte overtage det lån på 3600 kr., som F. C. Schjødt skyldte til sparekassen, imod at han indtil videre stillede denne og hans broder, gårdejer Jens Schjødt i Hyllested, som kautionister. Senere, når møllen og beboelseslejligheden var bygget, skulle sparekassen i stedet for kautionen have første prioritet i jord og bygninger.

Bestyrelsen vedtog at bevilge det midlertidige kautionslån; hvad prioritetslånet angik, da måtte det bero på, om der til juni termin blev opsagt mange penge eller ikke. – I første tilfælde ville pengene være at inddrage, mens de i sidste tilfælde kunne blive stående, såfremt bestyrelsen fandt pantet betryggende. Man forbeholdt sig også ret til at tage pantet i øjesyn, når bygningerne var færdige, ligesom man også ville betinge sig et fast årligt afdrag.

Sagen synes imidlertid ikke at være gået i orden, thi i mødet den 31. december afslog bestyrelsen lånebegæringen fra møller Bendt Jensen i Vedskølle – »da man for tiden ikke tør gå uden for sparekassekredsen«. Samme besked fik smed Rasmus Justesen af Eskildstrup.

Det ser ud til, at opsigelserne til juni termin 1886 har været så omfattende, at man ikke kunne afse pengene, og på generalforsamlingen den 25. maj bemyndigedes formand og næstformand da også til i forening at optage et lån i banken i Slagelse, hvis det skulle blive nødvendigt for at klare terminsudbetalingerne. Ved samme lejlighed vedtog man nogle nye vedtægter, som formanden fik til opgave at renskrive og lade trykke.

Et af bestyrelsesmedlemmerne, gårdejer Jørgen Larsen af Hyllested, havde på et foregående møde anmodet om tilladelse til at udtræde af bestyrelsen, men lod sig nu efter flere opfordringer bevæge til at fortsætte. Inden generalforsamlingen sluttede, enedes man om at lade formand og næstformand sammen med de tre sognefogeder i bestyrelsen, Christen Hansen, Hyllested, Hans Pedersen, Haarslev og Jens Sørensen i Ting Jellinge, gennemgå samtlige lånebeviser og undersøge, om der var tilstrækkelig sikkerhed for dem.

Denne undersøgelse blev foretaget kort tid efter, og det viste sig da, at af ni tvivlsomme panter måtte de seks anses for tilstrækkelige, mens de resterende tre måtte stille kaution ved siden af pantet.

Så længe lærer Jacobsen var formand for sparekassen, skete der kun få personskifter i bestyrelsen. Det er allerede nævnt, at i 1884 udtrådte de to gårdmænd i Ting Jellinge, Ole Hansen og Peder Pedersen. Sidstnævnte afløstes vel af sin søn, der bar samme navn som faderen, men han anmodede allerede i 1887 om tilladelse til atter at udtræde, hvilket bevilgedes. Samtidig udtrådte også gårdejer Morten Nielsen, Sønder Jellinge, der forøvrigt nævnes blandt initiativtagerne til oprettelsen af Hyllested friskole.

Et forslag om at udvide bestyrelsen blev fremsat på det første møde efter

juni termin, men det forkastedes med fem stemmer imod fire, og først det følgende år, da også sognefogeden i Ting Jellinge, Jens Sørensen, begærede at udtræde, enedes bestyrelsen om at optage tre nye medlemmer i stedet for de afgåede, ét fra hvert af de tre sogne. Fra Hyllested valgtes møller O. Teilmann, der også havde afløst Christen Hansen som sognefoged, fra Ting Jellinge gårdejer Jens Thomsen og fra Haarslev gårdejer Niels Christensen. De tog alle tre mod valg.

Det fremgår i øvrigt af lærer Jacobsens kvartårlige redegørelse, at der i året 1888 var god fremgang for sparekassen, og på flere møder drøftede man, hvad der skulle gøres med de overflødige penge. Man forespurgte banken i Slagelse, der svarede, at der kun kunne ydes 2 procent, mens Landmandsbanken kunne tilbyde 2½. Man havde også forhørt i Slagelse sparekasse, der vel gav 4 procent, men helst ville være fri for at modtage pengene, når det kun drejede sig om en kortere tid. I juni 1888 vedtog man omsider at anbringe 5000 kr. af de overflødige penge i Bondestandens sparekasse, og på bestyrelsesmødet, der afholdtes den sidste dag i året 1888, blev det oplyst, at der indestod 6100 kr. i Bondestandens sparekasse og 6000 kr. i Københavns sparekasse. Samme dag meddeltes det, at kassebeholdningen, når renterne af obligationerne blev regnet med, var på 5000 kr., hvoraf dog de 1700 kr. kun blev opbevaret i sparekassen uden renteydelse, da de skulle sendes til Amerika. Når disse penge ikke allerede var sendt, så havde det sin årsag deri, at der endnu manglede både fuldmagt til at kvittere og angivelse af den bank, som vekslen skulle stiles til.

Ved afslutningen på regnskabsåret 1888–89 udviste sparekassens regnskab følgende hovedresultater: i kassen indestod den 31. marts 232.748 kr. 10 øre mod 229.122 kr. 62 øre året før, overskuddet var på 772 kr. 36 øre mod 1101 kr. 72 øre, og kassen ejede nu 12.739 kr. 51 øre. Omsætningen havde i årets løb været 156.108 kr. 11 øre; i fast ejendom indestod 181.072 kr., mod håndpant 2895 kr., mod selvskyldnerkaution 18.381 kr. 50 øre, mod kommunegaranti 120 kr. og i obligationer 17.305 kr. 50 øre, der dog kun lød på 15.400 kr. I løbet af året var der i faste ejendomme udlånt 29.625 kr., 19.640 kr. var tilbagebetalt, mod håndpant var intet udlånt, men afbetalt 1270 kr., og mod kaution var udlånt 8382 kr. og afbetalt 8531 kr.

Som sagerne stod på dette tidspunkt, måtte det synes indlysende, at sparekassen nu ville være i stand til at anvende en mindre del »i almennyttigt og veldædigt øjemed«, som det så smukt hed i de gamle vedtægters § 24, men bestyrelsen var af en anden mening. I april 1889 tilstillede formændene for sygekasserne i de tre sogne sparekassen en anmodning om en understøttelse, da det havde vist sig, at sygekasserne ikke kunne bestå uden hjælp; men på

generalforsamlingen den 25. maj blev det fra bestyrelsens side gjort gældende, at noget sådant kunne sparekassen ikke inklade sig på. Det lå uden for dens virkefelt!

Derimod ses det, at sparekassebestyrelsen i en række tilfælde ydede lån til folk, der boede uden for sparekassens egentlige virkeområde – trods tidligere afslag! Men bortset fra småbeløb til folk inden for sparekassens naturlige kundekreds, bønder og arbejdere, blev disse lån i det store og hele bevilget til folk fra andre samfundslag. Således fik birkefuldmægtigen Alfred Jensen i Sterrede, den ene af sparekassens revisorer, i december 1886 bevilget et større lån, 5000 kr., at betale et halvt år senere, dels mod at stille to obligationer på henholdsvis 5000 og 700 kr. som pant, dels mod selvskyldnerkaution af sparekassens formand, lærer Jacobsen. Få uger senere fik den bekendte læge i Rude, dr. med. Berlemé Nix, bevilget et lån over tre måneder på ialt 2000 kr. Han stillede kreditkasseobligationer som sikkerhed for beløbet, indtil det kunne gå i orden med en solidarisk kaution, stillet af hans tre venner, gårdejer Niels Mortensen i Tornemark, dyrlæge Johansen i Hyllinge og sognepræsten i Vallensved, Peter Christian Zahle. For begge disse udensogns låntagere gjaldt det, at bestyrelsen stillede dem i udsigt, at de om nødvendigt kunne vente til december termin med tilbagebetalingen, hvis de måtte ønske det. Dr. Nix havde dog allerede i god tid inden april 1887 betalt halvdelen af sit lån tilbage.

Senere på året ansøgte kapellan Møller i Bisserup sparekassen om et lån mod kaution af lærer Vestengaard fra samme by. Han havde i sin skrivelse ikke anført noget beløb, men bestyrelsen vedtog, at kapellan Møller måtte bevilges et lån af en rimelig størrelse. – Han fik dog nok aldrig pengene; i hvert fald ses sagen ikke senere omtalt.

I maj 1888 optrådte realskolebestyrer Jensen i Neksø med andragende om et lån på 1000 kr., der skulle tilbagebetales over 10 år. Som kautionist anførte han ovennævnte fuldmægtig Jensen fra birkekontoret i Rude. Lånet blev virkeligt bevilget – under forudsætning af, at »manden stiller en solid kautionist til foruden fuldmægtig Jensen«. Heller ikke denne lånesag synes at være blevet til noget. Derimod ses det, at birkefuldmægtigen i december samme år udstedte en ny obligation på et beløb, sparekassen havde stående i Høve mølle, som han havde fået skøde på ved skiftet efter den samme år afdøde møller.

Også egnens lærere optrådte hyppigt i sparekassens forhandlinger, ofte som lånsøgere, når jordlodden skulle drænes eller lignende, eller som kautionister, bl. a. optrådte lærer Kæstel i Ting Jellinge ikke sjældent i denne rolle. Undertiden tog han risikoen alene, til andre tider i fællesskab med andre.

Da læseforeningen i Ting Jellinge i december 1886 fik bevilget et lån i sparekassen på 60 (!) kr., var Kæstel nok kautionist, men havde stort følge, nemlig Peder Pedersen, Jens Thomsen, Jens Sørensen og Frits Christensen fra Ting Jellinge, de to købmænd i denne by samt Morten Nielsen fra Sønder Jellinge – i betragtning af beløbets størrelse et anseligt antal garanter!

I 1889 vedtog man på den danske rigsdag en ny firmalov. Ifølge denne lov skulle der ske anmeldelse til øvrigheden om sparekassen, og lærer Jacobsen meddelte, at denne anmeldelse skulle foregå på den måde, at samtlige bestyrelsesmedlemmer personlig måtte give møde på birkekontoret, med mindre det kunne forandres til en notarieforretning i Hyllested, hvor sparekassen havde til huse.

Ved bestyrelsesmødet den 3. december 1889 oplæste lærer Jacobsen en skrivelse fra sagfører Alberti, den senere så berygtede politiker, der var formand for »Sjællands brandforsikring for mindre landbygninger«, som blev oprettet året i forvejen. Alberti opfordrede i denne skrivelse sparekassens bestyrelse til at indvillige i, at ejere af bygninger, der var pantsatte til sparekassen, måtte lade disse bygninger udslette af den almindelige brandkasse og indmelde dem i den nye forening, hvilket bestyrelsen uden tøven gik med til.

Et andet problem meldte sig også for sparekassen sidst på året 1889. I 1885 havde en gårdmand fra Hyllested kort efter juni termin modtaget et lån på 8000 kr. mod prioritet i gården efter 21.050 kr. Der var dog stillet kaution for en fjerdedel af beløbet, og da der hvert år var betalt 200 kr. i afdrag, var gælden nu nedbragt til 7200 kr. – I mellemtiden var der sket det, at jernbanen – Næstved–Slagelse banen – var blevet afsat på langs gennem den pågældende gårdmands mark, som altså ville blive slemt medtaget ved anlæggelse af banen, og spørgsmålet var nu, hvad sparekassen skulle foretage sig i den anledning?

Efter at man en stund havde snakket frem og tilbage, blev det bestemt, at formanden og det andet bestyrelsesmedlem fra Hyllested, forpagter Christen Hansen, sammen skulle give møde, når taksationskommissionen kom for at fastsætte erstatningen til de forskellige lodsejere på strækningen, og dér varetage sparekassens tarv. Man enedes endvidere om, at den pågældende gårdmand skulle pålægges pligt til at indbetale erstatningsbeløbet til de forudgående panthavere eller til sparekassen, og i første tilfælde ville sparekassen forlange oprykningensret med hensyn til pantet.

Taksationsforretningen fandt sted i maj 1890, og lærer Jacobsen og Christen Hansen gav møde, som det var blevet aftalt. Men kommissionens formand rådede dem til at anmelde sparekassens fordring skriftligt til ham,

hvorved man ville opnå, at erstatningssummen til jordens ejer ikke ville blive udbetalt, med mindre sparekassen forinden havde givet sit samtykke.

Det viste sig imidlertid, at den foranstående prioritet allerede *havde* lagt beslag på erstatningssummen, og derfor fordrede sparekassen at få sin pantet rykket så meget højere op, som erstatningssummen formindskede førsteprioriteten, og i tilfælde af, at den pågældende mand skulle få i sinde at vægre sig derved, ville pengene omgående blive opsagt. Dette blev så meddelt ham, og han svarede, at det var han villig til at gå ind på, såfremt sparekassen ville gå med til, at afdraget fremtidig måtte bortfalde! Det sagde bestyrelsen dog nej til. Han havde at rette sig efter obligationen!

Den samme gårdmand vedblev i øvrigt at være en særdeles god kunde hos sparekassen, så der gik altså intet skår i forholdet, selv om bestyrelsen stod på sin ret. Allerede det følgende år mødte han med to nye lånebegæringer, som begge blev imødekommet, da det tidligere lån nu var rykket så langt frem, at der ingen risiko var til stede, og i maj 1892 meddelte han sparekassen, at han til næste sommer agtede at flytte sin gård ud, hvorefter han ville afhænde gårdspladsen i Hyllested by »med de påstående bygninger«. Han anmodede derfor om tilladelse til, at samme plads med bygninger måtte tages ud af pantet, imod at han ude på jordlodden opførte nye bygninger, som skulle brandforsikres for mindst 8000 kr. – Også dette andragende blev bevilget.

Anlæggelsen af Næstved–Slagelse banen fik også på anden vis betydning for sparekassen, idet der i den sydøstlige del af sparekassekredsen omkring den lille bondeby Sandved, der i århundreder kun havde bestået af tre gårde, nu fremvoksede en større bebyggelse, forårsaget af, at baneledelsen her placerede en jernbanestation med posthus. Allerede i 1891 ses det, at en købmand havde slået sig ned i byen, idet han dette år fik bevilget et lån i sparekassen. Samme år begyndte en af byens tre gårdmænd at sælge jord til byggegrunde, som han ønskede at få slettet i pantet til sparekassen, og i de følgende år optrådte jernbanens folk i Dalmose og Sandved ikke sjældent som kunder i sparekassen.

Ved generalforsamlingen, der afholdtes den 13. maj 1890, blev lærer Mogens fra Haarslev valgt til næstformand i sparekassen.

Det er ikke til at se, hvorledes forholdet har været mellem ham og kollegaen i Hyllested. De var, så vidt man kan skønne, ret markante personligheder begge to, og det er langt fra utænkeligt, at der undertiden må være opstået visse divergenser, for så vidt som de i en række tilfælde sikkert har haft forskelligt syn på tingene. – Nu skulle de så arbejde endnu nærmere

sammen. I tiden mellem de ordinære møder havde de to til opgave at behandle de låneandragender, som måtte komme, og i det hele tage sig af sparekassens ledelse. Hidtil havde Jacobsen, bortset fra terminerne, ene varetaget de daglige forretninger, men i august 1891 blev det bestemt, at næstformanden skulle møde »hver løverdag« i Hyllested for at besørge mulige forretninger »under formandens fraværelse«. I tilfælde af, at der under denne indkom lånebegæringer, skulle næstformanden konferere med forpagter Christen Hansen.

Fra oktober 1892 til februar 1893 holdtes der ingen møder i sparekassen, hvilket Jacobsen på mødet den 1. februar begrundede med, at der i flere måneder ikke havde foreligget »påtrængende nødvendige sager«. Desuden havde der i hele december måned været smitsom sygdom i huset og i januar en streng kulde, hvilket også havde hindret, at der blev afholdt møder. Terminen i december var dog trods alt blevet klaret på sædvanlig måde, og Jacobsen kunne oplyse, at »skyldnerne betalte usædvanlig villigt«, men der blev ikke gjort store indskud, kun 23.600 kr. mod 41.800 kr. året forud. Til gengæld beløb uddragene sig til 22.400 kr. mod 34.600 kr. det foregående år.

Derpå meddelte Jacobsen, at det ældste medlem af bestyrelsen, gårdejer Jørgen Larsen fra Hyllested, havde andraget om, at han på grund af sin høje alder – han var 76 år! – og sin besværede gang måtte blive fritaget for at være i bestyrelsen længere, hvilket de øvrige medlemmer bifaldt – »med tak for den troskab, hvormed han altid havde deltaget i møderne«. – Inden mødet sluttede, behandlede man et låneandragende, på hvilket lærer Jacobsens konkurrent på det pædagogiske felt, friskolelærer Niels Pedersen i Hyllested, optrådte som kautionist. Lånet bevilgedes. –

Den 27. maj 1893 blev der afholdt generalforsamling i Haarslev skole. Lærer Jacobsen gennemgik først regnskabet, og her viste gevinst- og tabskontoen en indtægt på 12.572 kr. 69 øre, mens udgiften beløb sig til 11.340 kr. 61 øre, hvilket resulterede i et overskud på 1232 kr. 08 øre. I årets løb var der sket 203 indbetalinger fra sparernerne, mens der var foretaget 101 udbetalinger. Sparernes konti var nu nået op i et antal af 379, og af disse var de 43 på 2000 kr. og derover. Det højeste beløb, som indestod på nogen konto, androg ialt 14.200 kr.

Sparekassens balancekonto så således ud:

Aktiver:

1. Kassebeholdning	2.054,71
2. Indlån i banker og sparekasser med renter tilgode	10.151,19

3. Udlån:	
a. Mod underpant i landejendomme	268.747,50
b. Mod håndpant	835,00
c. Mod selvskyldnerkaution	23.960,00
d. Uden sikkerhed	700,00
	<hr/>
	294.242,50
4. Obligationer og aktier	13.201,25
5. Renter tilgode	3.608,84
	<hr/>
	Ialt 323.258,49
	<hr/>

Passiver:

A. Samtlige spareres tilgodehavende	302.116,03
B. Forskellige fordringshavere	2.350,00
C. Renter, som sparerne har tilgode 11.12.–31.3.	3.191,88
D. Renter af beløbet under B i samme periode	28,33
Reservefonden:	
Ved udgangen af foregående regnskabsår	14.340,17
Hertil årets overskud	1.232,08
	<hr/>
	15.572,25
	<hr/>
	Ialt 323.258,49
	<hr/>

Da regnskabet var gennemgået og godkendt – der var ingen indvendinger af nogen art! – rejste Jacobsen sig og meddelte, at han »på grund af omstændighederne« ønskede at udtræde af sparekassens bestyrelse med det samme. Ingen protesterede mod denne beslutning. Der blev valgt ny formand, og det sidste, Jacobsen skrev i sparekassens forhandlingsprotokol, var følgende: »Til formand for dette regnskabsår valgtes lærer Mogensen i Haarslev«. –

Formentlig har Jacobsen derefter forladt mødet, og hvad man i øvrigt forhandlede om, blev indført i protokollen af lærer Mogensen, som til sidst bemyndigedes til at bringe den afgående formand en tak for den forløbne tid samt en erkendtlighedsgave på 400 kr.

Det har været umuligt at efterspore, hvad det var for omstændigheder, der fik Jacobsen til at trække sig ud af bestyrelsen for den sparekasse, som mere end noget andet havde hans hjerte. Det er næppe hele sandheden, når det i Sorø amts årbog for 1918 siges, at bestyrelsen var »for at bruge et

lempeligt udtryk udelikat nok til at fratage ham bestillingen året før, han søgte afsked fra Hyllested«, fordi en nabolærer skulle til og ikke kunne vente. Det er næppe heller den halve sandhed.

Den egentlige årsag er langt snarere den, at Jacobsen, der jo var en egenrådig og stejl natur, formodentlig har levet sig så nær sammen med sparekassen, at han til sidst har anset den som sit private domæne, som ingen – ikke engang bestyrelsen – skulle bryde sig om at blande sig alt for meget i, og med en så dygtig og så selvbevidst natur som lærer Mogensen i et meget nært samarbejde er der naturligvis opstået gnidninger af forskellig slags. Det har simpelthen ikke kunnet gå, og man har da valgt at beholde den yngre medarbejder fremfor lærer Jacobsen, der jo kort tid efter nåede støvets år.

Årsagen til Jacobsens udtrædelse kan heller ikke skyldes uregelmæssigheder fra hans side. Alt var i orden, hvad det regnskabsmæssige angik, da han aflagde det regnskab, der skulle blive hans sidste, og når det i et bestyrelsesmøde den 8. juli samme år blev vedtaget at anmode ham om at bringe manglerne i orden, så drejede det sig udelukkende om bagateller – dels fandt Mogensen, at sparekassens obligationer ikke lå i den behørigt orden ved afleveringen, og dels savnede man sparekassens gamle pengeskab, som man ellers kort tid i forvejen havde købt en afløser for, men som Jacobsen øjensynlig havde undladt at aflevere, da sparekassens sager blev overflyttet til Haarslev skole. – Bestyrelsen var ikke meget for at røre ved sagen, der da også blev udsat et par gange. Endelig enedes man den 5. august 1894 om at tilbyde Jacobsen, at pengeskabet kunne blive stående hos ham for 25 kr., og Christen Hansen fik til opgave at besørge det fornødne. Jacobsen betalte de 25 kr. og beholdt pengeskabet. Kort efter flyttede han fra egnen, og en i mange henseender fortjenstfuld indsats var dermed endelig afsluttet.

II.

1893–1921

Den nye formand for »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne«, Paul Christian Rudolph Mogensen, var født i Hjørring den 5. november 1847. Som 21-årig dimitteredes han fra det kgl. skolelærerseminarium i Lyngby ved Grenå og blev samme år konstitueret som lærer i sin fødeby, men ved en omlægning af byens skolevæsen fik man kun brug for de i forvejen fastansatte lærere. I 1872 blev han hjælpelærer hos lærer Jahn i Ting Jellinge, indtil han i 1874 ansattes som fjerdelærer i Hjørring. Efter

fem års forløb blev han forflyttet til Haarslev, hvor den ret unge, men meget dygtige lærer Jacob Larsen pludselig var død, og her fik han sin livsgerning. Han søgte og fik sin afsked med udgangen af oktober 1918, men blev boende i sognet til sin død. Hans hustru hed Anna Hansine Sørensen.

Rudolph Mogensen omtales som en meget dygtig, men bestemt skolemand. Han overkom meget, og der blev gjort flittigt brug af ham på mangfoldige områder. Han var en tid formand for den daværende 13., nu 18. kreds af Danmarks Lærerforening og for Sjællands stifts læreres pensionskasse, revisor i brandforsikringsforeningen og desuden i en årrække medlem af bestyrelsen for Roskilde-møderne. Han var endvidere stærkt medvirkende ved oprettelsen af Haarslev-Ting Jellinge syge- og begravelseskasse, som han i en del år også var formand for, var desuden i 18 år regnskabsfører i Haarslev brugsforening og i flere år sekretær for sognerådet. Længst virkede han dog som formand for sparekassen og nød megen anseelse for sin gerning her, fik tidligt sæde i bestyrelsen for Østifternes sparekassers centralforening, hvis konsulent han blev, og senere indtrådte han som medlem af fællesrepræsentationen for Danmarks sparekasser.

Den rolige udvikling og støtte fremgang, som havde kendetegnet sparekassen i Jacobsens formandstid, fortsattes under lærer Mogensens ledelse. Han havde ved sin side de bestyrelsesmedlemmer, som havde siddet i en årrække, og som sikrede, at alt fortsatte i den vante gænge.

På et enkelt område skete der dog ændringer. I 1891 blev lærer Christian Schmidt i Rude syg, og året efter tog han sin afsked og rejste fra egnen. Til ny revisor valgtes postmester J. P. Johansen i Rude. I 1893 frasagde den anden revisor sig hvervet. Det var den tidligere omtalte birkefuldmægtig Alfred Jensen, der var rejst fra Rude og blevet byfogedfuldmægtig i Sorø, hvor han i 1895 var stærkt medvirkende ved oprettelsen af »Banken for Sorø og omegn«. – Som ny revisor vedtog bestyrelsen at foreslå fuldmægtig Christensen i Sterrede.

Efter formandsskiftet blev sparekassens kontorsted flyttet fra Hyllested til Haarslev skole, men åbningstiden blev der intet ændret ved. Den lå fast: hver lørdag fra 16.30 til 18.30, eller som det dengang hed: fra 4½ til 6½.

Ved generalforsamlingen i 1894 meddelte Mogensen, at sparekasseinspektør Faber ved sin inspektion den 14. marts havde fremført en meget indtrængende opfordring til indmeldelse i »Centralforeningen for Østifternes sparekasser«, en opfordring, som bestyrelsen enstemmigt vedtog at efterkomme.

I disse år kom sparekassen også til at yde en indsats på det tekniske fremskridts område. I 1892 havde fire jordbrugere – én forpagter og tre gårdmænd – anmodet om et lån i sparekassen på 5000 kr., som skulle bruges

til indkøb af et tærskværk. Lånet, der bevilgedes mod låntagernes kaution, skulle tilbagebetales i lige store afdrag over 10 år og til en rente af 4½ procent. De fire parthavere var Christen Hansen, der sad i sparekassens bestyrelse, Hans Hansen, Jens Schiødt og Lars Peder Hansen, alle fra Hyllested. I 1894 androg de om at få den gamle obligation kvitteret, imod at en ny obligation på samme beløb blev udstedt af tærskværkets ejere, hvoraf dog Jens Schiødt udgik. I stedet indtrådte sognefoged O. Teilmann og gårdejer Fr. Pedersen, Sønder Bjerge samt muligvis et par mand til, der alle hæftede solidarisk for den nye obligation. Da dette bevilgedes i januar, ses det, at forpagter Jørgen Christensen, Høve også var trådt ind i kredsen omkring tærskværket, der siden ofte omtales som interessentskabet »Tærskværket i Hyllested«. Det ser undertiden ud til, at parthaverne har haft lidt svært ved at klare deres forpligtelser. I februar 1897 meddelte bestyrelsen, at tærskværket kunne få henstand med afdragene, hvis samtlige kautionister underskrev en begæring derom. Der var dog kun tale om midlertidige vanskeligheder, som ret hurtigt blev overvundet.

Der er en meget væsentlig forskel mellem Jacobsen og Mogensen i deres måde at føre forhandlingsprotokollen på. Jacobsen bevarede til det sidste en klar og flydende håndskrift, Mogensens var vel ret ensartet, men med et behørigt antal snørkler og falbelader på de store bogstaver, og den blev med årene endnu mere kantet, end den oprindelig var. Jacobsens protokollater var fyldige og særdeles oplysende, Mogensens kortfattede og knappe. Der er altså ikke mange oplysninger at hente i Mogensens referater – udover hvem der låner hvad og på hvilke betingelser – men til gengæld er regnskaberne så meget mere oplysende.

Den 31. marts 1900 havde sparekassen 431 sparere, der tilsammen havde indskudt 315.175 kr. 48 øre, men i årets løb kom der 47 nye sparere til, hvis indskud med tilskrevne renter beløb sig til 57.651 kr. 38 øre, men samtidig fik 32 sparere deres indskud udbetalt, så den 1. april 1901 havde sparekassen 446 sparere med en indskudt sum på ialt 335.466 kr. 03 øre. – Også hvad udlånsvirksomheden angik, kunne der konstateres en stigning, idet der var ydet 12 nye lån i faste ejendomme til en samlet sum af 30.500 kr., hvilket gav et udlån på 12.419 kr. mere, end der blev afdraget i årets løb. Også kautionslånene var steget, og regnskabsåret sluttede med en reservefond på 18.462 kr. 43 øre.

På et bestyrelsesmøde den 12. januar 1901 vedtoges det at lade formanden repræsentere sparekassen ved et møde i København i anledning af, at der skulle oprettes et fællesinstitut for provinssparekasser – med fuldmagt til at indmelde sparekassen i foreningen. Senere på året modtog man en skrivelse

fra bestyrelsen for en tyendespareforening i Sorø amt med forespørgsel, om sparekassen ville give over almindelig sparekasserente af sådanne indskud med mindst ½ procent samt gratis sparekassebøger. Lærer Mogensen blev bemyndiget til at repræsentere sparekassen på et møde om sagen, som skulle afholdes i Slagelse sidst på året, og der give sin tilslutning, såfremt de omliggende sparekasser også gik med. Man ville dog ikke give højere rente, kun gratis sparekassebøger.

I den tid Mogensen var formand for sparekassen, afholdtes samtlige møder og terminer i Haarslev skole, men på generalforsamlingen i 1906 blev der stillet forslag om, at terminerne fremtidig skulle holdes i forsamlingshuset, men forslagsstilleren var ene om at stemme for forslaget, alle de øvrige stemte imod. Kort tid efter opsigte den pågældende mand alle sine penge og alle sine lån i sparekassen og trak sig ud af bestyrelsen – uden i noget tilfælde at give nogen som helst begrundelse derfor.

I årene omkring århundredskiftet blev det mere og mere tydeligt, at sparekassen havde fået en ret omfattende kundekreds i stationsbyen, som var vokset op i umiddelbar nærhed af den gamle bondeby Sandved. Mens det tidligere kun var de to gårdmænd i Sandved, Niels Eriksen og Erik Pedersen, man så omtalt i sparekassens protokoller, så var det nu småbyens erhvervsfolk som købmand, skrædder, skomager, slagter, manufakturhandler, gartner og urmager, der dukkede op i protokollerne. Også de første forsøg på at få opført et missionshus i byen spores i 1906, da gårdejer Jens Christensen med flere andre gik ind for sagen, ja, det er lige ved, at man af det stigende antal låneandragender fra borgere i Sandved kan fornemme den udvikling, som i disse år fandt sted i det sydvestlige hjørne af sparekassens område.

I 1907 vedtog man på generalforsamlingen, at sparekassen fremtidig skulle udbetale 10 kr. om dagen til de bestyrelsesmedlemmer, der var tilfornordnede ved terminerne, og som tidligere havde givet møde uden vederlag, og i 1909 forhøjedes revisorlønnen til 100 kr. om året. Formandens og regnskabsførerens løn blev der i realiteten ikke rørt ved. Tværtimod blev det på et bestyrelsesmøde den 25. marts 1911 vedtaget, at hans løn skulle *vedblive* at være 2 promille, men dog ikke under 1200 kr. årligt. Af de ni tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer stemte fem for og ingen imod. – Men i de følgende sparekassemøder var der tre medlemmer, der glimrede ved deres fraværelse. De gav sig i stedet til at underkaste vedtægterne et nøjere studium og indsendte derpå en klage til sparekasseinspektøren, hvori de besværede sig over den fremgangsmåde, bestyrelsens flertal havde anvendt ved fastsættelsen af formands- og regnskabsførerlønningen. De var af den bestemte opfattelse, at der var sket brud på vedtægternes § 23, når man på et ekstraordinært besty-

relsesmøde kunne vedtage den slags som gældende for indeværende regnskabsår, da det i virkeligheden blev en vedtagelse, der fik tilbagevirkende kraft. Endvidere ankede man over, at indbydelsen til mødet først kom ud til medlemmerne fem dage før, det skulle finde sted, og ikke otte dage, som der stod i vedtægterne, og der var heller ikke i indbydelsen oplyst noget som helst om det, der skulle forhandles om på mødet. – Den egentlige årsag til klagen var dog nok den, at fastlåsningen på de 2 promille af omsætningen i løn til formanden reelt betød en lønforhøjelse på 200 kr., hvilket man fandt var for meget.

Til alt uheld havde klagerne glemt, at sparekasseinspektør Bindslev forlængst var blevet afløst af H. L. Bisgaard, hvorfor de sendte klagen til førstnævnte, der dog ekspederede den videre; men Bisgaard undlod ikke i sin skrivelse til bestyrelsen om en erklæring i sagen at udbede sig rigtig adresse på fremtidige henvendelser, så at de ikke skulle falde uvedkommende i hænde.

I sin redegørelse om sagen gjorde lærer Mogensen opmærksom på, at han, som sin part i sagen, ikke var til stede ved forhandlingerne vedrørende lønnen, og at vedtagelsen efter hans mening ikke var en lovændring, kun en tilføjelse; han omtalte derefter en række vedtagelser, som man gennem årene havde foretaget, og som var ganske analoge med den, der nu blev anket over. Han kunne heller ikke se, at der kunne tales om tilbagevirkende kraft, at vedtagelsen gjaldt for det regnskabsår, i hvilken den havde fundet sted. Hvad endelig klagen over, at vedtagelsen ikke var sket med to trediedele af stemmerne, angik, så stod der i § 23 udtrykkeligt »to trediedele af de afgivne stemmer«, og da de fem, der afgav deres stemme, alle stemte for forslaget, måtte loven i så henseende være sket fyldest.

Efter at have modtaget lærer Mogensens redegørelse meddelte sparekasseinspektøren de utilfredse, at inspektoratet ikke mente sig kompetent til at blande sig i sagen, der måtte anses for et indre bestyrelsesanliggende, men gjorde samtidig gældende, at der ikke ved den vedtagne forhøjelse af formandens løn var sket brud på den nævnte paragraf i vedtægterne. Da klagerne desuden havde underskrevet protokollens tilførsel om, at ingen stemte imod, kunne de næppe gøre gældende, at de havde været imod vedtagelsen. Vel havde de ret i, at de ved indvarslingen til mødet ikke havde fået besked om forhandlingsemnerne, men da de ikke ved tidligere lejligheder havde rejst indvendinger og heller ikke på dette punkt taget forbehold ved deres underskrift af protokollatet, kunne de ikke bagefter med rimelig grund gøre indsigelse.

Sagen døde dermed hen, og bestyrelsen synes hurtigt at have fundet frem

til et fornuftigt samarbejde, hvor enighed og god forståelse herskede. Få år senere bevilgede man enstemmigt lærer Mogensen et fyringstillæg på 500 kr., og senere igen blev hans løn fastsat til 2¼ promille. Det skete på et bestyrelsesmøde den 6. maj 1916, og ved samme lejlighed vedtog man at indlægge telefon i sparekassen.

I regnskabsåret 1917–18, da sparekassen havde bestået i 50 år, androg sparernes indskud 985.709 kr. 97 øre, fordelt på 661 konti, reservefonden var på 31.117 kr. 93 øre, de forskellige udlån beløb sig til 833.493 kr. 50 øre, og for første gang i sparekassens historie nåede balancesummen op over en million.

På den ordinære generalforsamling, der afholdtes den 10. april 1918 i Haarslev skole, hvor sparekassen havde haft til huse, siden lærer Jacobsen fratrådte som formand, blev det vedtaget at købe en byggegrund af husejer Oluf Jensen i Haarslev for 1000 kr. og bygge et hus derpå til sparekassen.

Denne vedtagelse blev virkeliggjort i løbet af sommeren 1918, og ved sin afsked fra skolen den 31. oktober kunne lærer Mogensen rykke ind i det nye hus, hvor sparekassen i årene siden da har haft hjemme. På det følgende års generalforsamling blev Mogensen fritaget for husleje i regnskabsåret 1919–20, og man vedtog for samme periode at forhøje renten med ½ procent til 4½ procent af indlån, til 4¾ af prioritetslån og 5 procent af kautionslån, hvortil kom 1 procent i provision af alle lån.

I de første år efter 1920 skete der betydelige ændringer i sparekassens ledelse. Den 4. oktober 1919 kom den nye sparekasselov, der i flere henseender skærpede reglerne, blandt andet stillede den øgede krav med hensyn til reservefonden. Men også med hensyn til styrelsen af de enkelte sparekasser blev der stillet visse nye fordringer i loven, der var bestemt til at træde i kraft et år efter vedtagelsen.

Den nye sparekasselov bestemte, at den daglige ledelse af sparekassen skulle varetages af et tilsynsråd og en direktion. Tilsynsrådet skulle føre tilsyn efter regler, der blev fastsat i vedtægterne, og skulle, som nævnt i indledningen, bestå af mindst syv medlemmer, hvoraf det ene blev udnævnt af ministeren for handel, industri og søfart, mens de øvrige skulle vælges af generalforsamlingen.

I henhold til disse nye lovbestemmelser forhandlede man på et bestyrelsesmøde den 10. juli 1920 om nye vedtægter for sparekassen; som ministervalgt medlem af tilsynsrådet enedes bestyrelsen om at foreslå gårdejer Hans Jørgen Hansen, Bendslev. På et senere møde valgte man direktionen, der kom til at bestå af lærer Mogensen og gårdejer Christian Nielsen, Haarslev, med Mogensen som bogholder og regnskabsfører og Christian Nielsen som kas-

serer. Valget af formanden for tilsynsrådet blev udsat indtil videre. Man fastholdt lørdagen som kontordag, men vedtog at holde åbent fra 2 til 4.

I de til ministeriet indsendte vedtægter blev der foretaget nogle ændringer, som godkendtes på et møde den 19. februar 1921. I samme møde forelå ministeriets godkendelse af de til tilsynsrådet valgte medlemmer, og i samme skrivelse meddelte ministeriet, at det havde udnævnt gårdejer Jens Peter Nielsen, Haarslev mark, til medlem af tilsynsrådet. Til sidst fastsatte man bogholderens løn til 2½ promille af balancesummen og kassererens til ½ promille.

Den 18. marts holdtes der et nyt møde, og her fik man overstået det udsatte valg af formand for tilsynsrådet. Da lærer Mogensen jo var medlem af direktionen, var han udelukket fra også at være medlem af tilsynsrådet og kunne følgelig heller ikke være dets formand, og for første gang i sparekassens mere end halvhundredårige historie var det ikke en skolelærer, der sad inde med formandsværdigheden. Til formand valgtes gårdejer Hans Frederiksen i Haarslev, der siden 1902 havde været medlem af den gamle bestyrelse.

Lærer Mogensens virke som sparekassens bogholder blev kun af kort varighed. Endnu ved de to første møder i 1922 førte han protokollen, men med en mere og mere rystende skrift. – Han var på det tidspunkt nok også den ældste i sparekassens ledelse. I 1920 udtrådte gårdejer Jens Rasmussen fra Sønder Jellinge, der var den eneste, der var tilbage af dem, som i 1881 havde underskrevet sparekassens første vedtægter; han havde således været med i sparekassens ledelse i mindst 40 år. I 1922 meddelte Mogensens nærmeste medarbejder, Christian Nielsen, at han fra 1. april ønskede at fratræde som direktør og kasserer; i hans sted valgtes mejeribestyrer Andersen, »Virkelyst«. Samme år udtrådte også sognefoged Lars Peder Hansen, Hyllested, af tilsynsrådet, og han afløstes af gårdejer Hans Jørgen Hansen, Bendslev – under forudsætning af handelsministeriets godkendelse.

På generalforsamlingen den 23. april 1923 aflagde lærer Mogensen det sidste regnskab for sparekassen. Det viste, at den igennem mange år ubrudte fremgangslinie stadig var blevet fastholdt. Sparernes tilgodehavende androg den 31. marts knap 1,3 millioner kr., fordelt på 633 konti, reservefonden var på godt 35.000 kr., og udlånene i fast ejendom og mod selvskyldnerkaution havde lige netop passeret millionen. Balancesummen, der ved Mogensens overtagelse af regnskabet var på 323.258 kr. 49 øre, var i de forløbne 30 år steget til 1.352.316 kr. 30 øre.

Kort tid efter døde lærer Mogensen. Et virksomt og langt liv havde nået sin afslutning.

III.

1921–1967

Med Hans Frederiksens overtagelse af formandsposten indledtes den sidste epoke i sparekassens hundredårige historie.

Hans Frederiksen var jøde, født i Spøttrup, men rejste i de unge år til Sjælland og købte i 1887 en gård i Vester Egede. I 1896 solgte han gården til Gisselfeldt og købte i stedet Bangsgaard i Haarslev. Da han i 1921 overtog hvervet som formand for sparekassens tilsynsråd, havde han mange års virke i den gamle bestyrelse bag sig. Dertil kom, at han i en årrække havde været medlem af sognerådet og en tid dets formand, så han var vel skolet i det offentlige livs tjeneste, og under hans ledelse tog tilsynsrådet nu fat på at løse de opgaver, der lå nærmest for.

På tilsynsrådets møde den 24. september indstillede man til nyt medlem af sparekassens direktion den daværende formand for Haarslev–Ting Jellinge sogneråd, Carl Jensen. Indstillingen var énstemmig, og det blev så bestemt, at han fra 1. oktober skulle overtage Mogensens hverv som bogholder og regnskabsfører, og at lejligheden skulle sættes i stand, inden han flyttede ind i sparekassens hus. Den 13. oktober blev der sluttet kontrakt mellem sparekassen på den ene side og Carl Jensen på den anden, og det blev overladt til bogholderen at besørge de daglige ind- og udbetalinger, som måtte forekomme mellem kontordagene, der fra 1. oktober var fastsat til tirsdag og fredag mellem to og fire.

Et par år efter Carl Jensens indtræden i direktionen vedtog tilsynsrådet at lade indlægge elektricitet i sparekassens bygning, og sparekassen bekostede ikke bare installationen, men også de nødvendige lysekroner. For brugen af disse måtte bogholderen dog årligt – i 10 år – betale 25 kr. – Det var i det hele taget ofte små ting, tilsynsrådet i disse år tog sig af, og det kunne vel næppe heller være anderledes. Men det beskæftigede sig dog også af og til med ting, der lå uden for sparekassens egentlige virkeområde, og ydede støtte i vigtige sager. Det skete således i marts 1927, da man bevilgede et pengebeløb til »Landeværnet«s arbejde i den sønderjyske jordkamp! – Samme år blev Jens Peter Nielsen, Haarslev mark, efter anmodning fritaget for hvervet som medlem af tilsynsrådet, og i hans sted udnævnte ministeriet sognefoged Albert Jensen, Hyllested, der et par år i forvejen var blevet valgt ind i tilsynsrådet, efter at Morten Christensen fra Hyllested var udtrådt.

Et par år efter satte landbrugskrisen ind. I årene fra 1930 til 1936 faldt den indsatte kapital betydeligt, det første år dog kun med en halv snes tusinde kroner, men denne nedgang tredobledes det følgende år, og den sam-

lede nedgang i disse år androg næsten 300.000 kr. Til gengæld var der inden for samme åremål en ubetydelig stigning i antallet af konti. I 1937 syntes forholdene at være stabiliserede, idet der dette år konstateredes en mindre stigning i indskuddene, men de to følgende år var der igen nedadgående tendenser.

I 1932, netop da landbrugskrisens virkninger var begyndt at blive følelige, døde Carl Jensen, sparekassens bogholder, og tilsynsrådet besluttede at opslå stillingen ledig i Sorø Amtstidende og Næstved Tidende. Lønnen blev samtidig fastsat til to promille af indskuddene samt fri bolig med have; dog påhvilede det bogholderen, at han selv skulle sørge for den indvendige vedligeholdelse af beboelsen.

Den 4. november enedes man i tilsynsrådet om at indstille bankbestyrer Christian Hansen, Sandved, til bogholder og medlem af sparekassens direktion med tiltrædelse den 15. november, og den følgende dag blev der skrevet kontrakt.

Ved den ordinære generalforsamling i maj 1933 fremlagde den nye bogholder sit første regnskab, der balancerede med 69.672 kr. 68 øre og udviste et overskud på 1221 kr. 13 øre, der overførtes til reservefondens, som derved nåede op på 51.634 kr. 35 øre. Statusopgørelsen, der balancerede med 1.414.706 kr. 13 øre, viste, at sparernes indskud androg 1.342.882 kr. 61 øre, fordelt på 675 konti, mens udlånene beløb sig til ialt 1.213.689 kr. 54 øre, hvoraf 1,1 million var udlånt mod pant i fast ejendom.

I efteråret 1933 modtog sparekassen en skrivelse fra sparekasseinspektøren med henstilling om, at man foretog en deling af indskuddene, således at kun de konti, for hvilke der inden 9. november var truffet udtrykkelig aftale mellem indskyder og sparekasse om, at beløbet skulle indestå på mindst tre måneders opsigelse, fortsat kunne forrentes med 3½ procent p. a. For alle øvrige konti var renten 3 procent. Under henvisning til denne skrivelse vedtog tilsynsrådet at avertere i Næstved Tidende og Sorø Amtstidende, at indskydere, der ønskede at sikre sig en rente på 3½ procent fra 1. oktober, måtte lade sparekassen give deres bøger påtegning om, at uddrag kun kunne ske med tre måneders opsigelse.

Samme år havde Nationalbanken udsendt en opfordring til landets pengeinstitutter om at yde hjælp til gennemførelsen af konverteringsplanen, og på tilsynsrådets møde den 23. januar 1934 vedtog man at give tilsagn om at lade de 5 procents obligationer fra »Kreditkassen for landejendomme i Østifterne« 6. serie 3. afd. for ialt 46.000 kr. ombytte med 4 procents obligationer. På samme møde blev der fra en af sparekassens indskydere fremsat anmodning om oprettelse af en checkkonto, men tilsynsrådet fandt ingen anledning

til på dette tidspunkt at foretage sig noget i den henseende. – Der blev imidlertid i de nærmest følgende år jævnlig rettet henvendelse om sagen, og i 1938 enedes man i tilsynsrådet om, at man ville prøve at indhente forskellige oplysninger, inden man tog en afgørelse i spørgsmålet. Denne undersøgelse gav åbenbart et positivt resultat, for den 22. marts samme år blev det vedtaget snarest muligt at oprette en folioafdeling for brug af checks, samt at indskud på denne skulle forrentes med 3 procent; allerede fra begyndelsen af 1939 blev renten nedsat til 2 procent, men blev igen i 1940 forhøjet til 3. I de følgende år derefter viste det sig, at folk i stedse højere grad gik over til at bruge checks som betalingsmiddel.

På det sidste regnskab før krigsudbruddet i 1939 var der et driftsoverskud på 2055 kr. 60 øre. De samlede indskud var på 1.265.452 kr. 17 øre, udlånene på 1.183.174 kr. 01 øre, mens reservefonden nu var steget til 64.066 kr. 40 øre. Der var 713 almindelige sparekassekonti.

Udbruddet af den anden verdenskrig greb også ind i sparekassens virksomhed. Allerede den 1. september 1939 udstedte handelsministeriet en bekendtgørelse, hvori man pålagde banker og sparekasser at begrænse udbetalingerne til de enkelte kunder til højst 300 kr. om ugen, med mindre det skete i form af overførsel til kontrabog, mod udlånsbevis eller i form af checks udstedt til offentlige kasser. Samtidig forelå der et cirkulære fra Nationalbanken om begrænsning af belåningen af aktier – i den hensigt at forhindre en »usund og spekulationsagtig børshandel«.

I januar 1940 bevilgede tilsynsrådet et tilskud på 500 kr. til foreningen Nordens indsamling til Finland. Det skete dog under forudsætning af ministeriets sanktion, og den fik man ikke. Sparekassetilsynet sagde nej, og sparekassen måtte nøjes med at bevilge 10 procent af årets overskud til indsamlingen, der dog standsede, inden pengene kom til udbetaling, fordi der blev sluttet fred mellem Finland og Sovjetunionen. Året efter forelå der en ny henvendelse fra foreningen Norden, hvori man anmodede om en gave som nationalhjælp til de skadelidte distrikter i Norge; tilsynsrådet besluttede i den anledning at tilsende foreningen de året i forvejen bevilgede penge med renter.

Den 10. april 1940, dagen efter tyskernes overfald på Danmark, mødtes tilsynsrådet på sparekassens kontor for at drøfte, hvordan man skulle forholde sig med udbetalinger og andre forretninger under den øjeblikkelige spændte situation. Man blev dog enige om at se tiden an med hensyn til forhøjelsen af renten på indskud og i hvert fald at vente til førstkommende juni termin med en sådan forhøjelse. Da man endvidere forudså, at der måske til terminen ville komme til at mangle likvid kapital, vedtog tilsyns-

rådet, at der i så fald skulle optages lån på sparekassens obligationer eller fondsbeholdninger. Denne beslutning ændredes dog senere derhen, at man ville afhænde en del af disse. Det blev dog slet ikke nødvendigt med disse forholdsregler, og da det i efteråret 1941 blev oplyst, at sparekassens likvide beholdning nu androg ca. 170.000 kr., begyndte man i stedet så småt at tage under overvejelse at foretage indkøb af obligationer. Det ser i det hele taget ud til, at forholdene i krigsårene stabiliseredes betydeligt. Fra 1939 til 1944 steg de samlede indskud fra godt 1¼ million kr. til næsten 2 millioner, og denne udvikling fortsattes i årene efter krigen.

I krigsårene skete der i øvrigt enkelte personskifter i tilsynsrådet. I sommeren 1942 anmodede gårdejer Morten Nielsen, Ting Jellinge om at måtte blive fritaget for medlemsskabet af tilsynsrådet, da han nu var aldrende og tilmed havde et svageligt helbred. Han efterfulgtes af gårdejer Peter Madsen, Haarslev, hvis fader Lars Madsen havde siddet i bestyrelsen til sin død i 1929. I foråret 1943 afgik både formanden, Hans Frederiksen, Haarslev, og næstformanden, Hans Jørgen Hansen, Bendslev, ved døden. Førstnævnte havde da været med i sparekassens ledelse i 41 år og formand siden 1921, mens Hans Jørgen Hansen i 21 år havde været medlem af tilsynsrådet. I deres sted valgtes Peter Isaksen, Haarslev mark, og Povl Nielsen, Ting Jellinge, til medlemmer af tilsynsrådet. Til ny formand valgtes sognefoged Albert Jensen, Hyllested, og Peter Madsen, Haarslev, blev næstformand.

I 1947, kort før sparekassens 80 års jubilæum, anmodede kassereren, H. J. Andersen, om fritagelse for hvervet som kasserer med udgangen af september måned, og tilsynsrådet antog i hans sted boelsmand Knud Petersen fra Hyllested. Kort efter døde sognefoged Christian Hansen, Ting Jellinge, der i 1909 var blevet valgt ind i sparekassens bestyrelse.

Det fremgår ikke af forhandlingsprotokollerne, om man har fejret 50-års dagen, endsige 75-års dagen, men i 1947 blev man enige om at festligholde de 80 år ved en lille sammenkomst, hvor tilsynsrådets medlemmer med damer mindedes sparekassens stiftelse i et hyggeligt samvær. Før dette samvær begyndte, holdt tilsynsrådet et kort møde, hvori meddelelsen om sognefoged Christian Hansens død blev givet. Man undlod at vælge en anden i hans sted, men vedtog at lade det vente til det følgende års generalforsamling. I mellemtiden døde også gårdejer Niels Petersen, Sønder Jellinge, og på generalforsamlingen i maj 1948 valgtes i hans sted gårdejer Johannes Petersen, Sønder Jellinge, til medlem af tilsynsrådet. Christian Hansens efterfølger blev gårdejer Knud Thomsen, Ting Jellinge.

I februar 1951 led sparekassen et særdeles smerteligt tab, idet dens bogholder og regnskabsfører gennem mere end 18 år, Christian Hansen, pludse-

lig afgik ved døden. Når tabet var så føleligt, skyldtes det ikke bare den kendsgerning, at han i en række vanskelige år havde ledet sparekassen med stor dygtighed og megen omhu, men også at han i al sin færden havde åbenbaret så rige menneskelige egenskaber, at han ville blive vanskelig at erstatte.

En måned senere holdt tilsynsrådet møde hos formanden i Hyllested, og her vedtog man indtil videre at konstituere Chr. Hansens hustru, fru Fanny Hansen, som bogholder. Det blev dog kun af kort varighed, for den 29. marts vedtog man at ansætte forhenværende præstegårdsforpagter, landbrugskandidat Jørgen Christen Hansen, som bogholder og regnskabsfører med tiltrædelse den 1. april. Samtidig bad Knud Petersen sig fritaget for kassererhvervet, og i hans sted antog man gårdejer Ejvind Nielsen, Ting Jellinge. På det tidspunkt androg det samlede indlån knap 2,2 millioner kr., udlånet ialt 1,62 millioner, mens sparekassens egne indlån beløb sig til godt en halv million.

J. C. Hansens virke som bogholder i sparekassen blev imidlertid af holdsvis kort varighed. I tilsynsrådets møde den 17. januar 1952 forelå hans opsigelse af kontrakten med virkning fra 1. april, og den 20. marts vedtog tilsynsrådet at ansætte den nye kasserer, Ejvind Nielsen, som bogholder og regnskabsfører, mens man til kasserer antog fru Fanny Hansen, Haarslev, begge efter ny kontrakt. – Siden da er der ingen udskiftninger sket i sparekassens direktion.

Derimod er der i tilsynsrådet sket en del ændringer inden for den sidste halve snes år. I 1956 døde gårdejer Knud Thomsen, Ting Jellinge, kun et par og halvtreds år gammel. Han var blevet valgt ind i tilsynsrådet i 1948, knap 40 år efter, at hans farfar Jens Thomsen havde forladt den gamle bestyrelse. Det nye medlem af tilsynsrådet blev gårdejer Mads Muusmann fra Sønder Jellinge.

I oktober 1961 meddelte sparekassens formand, sognefoged Albert Jensen, Hyllested, at han over for handelsministeriet havde givet tilkende, at han gerne så sig løst fra sit hverv som medlem af tilsynsrådet med udgangen af juli 1962. Dette tog tilsynsrådet til efterretning, men vedtog samtidig at henstille til ministeriet, at man kunne ønske sig at få Albert Jensens søn, amtsfuldmægtig og gårdejer Bendt Friis Jensen, Hyllested, som nyt medlem af tilsynsrådet, en henstilling, ministeriet fulgte.

Men ved Albert Jensens udtræden af tilsynsrådet kom man i den situation, at der også skulle vælges ny formand for sparekassen; det skete på generalforsamlingen i juni 1962, hvor man valgte Mads Muusmann, Sønder Jellinge, der således blev den femte formand i sparekassens historie. – Men endnu et personskifte har siden da fundet sted: I 1965 udtrådte gårdejer Johannes

Pedersen, Sønder Jellinge, af tilsynsrådet og blev erstattet af uddeler Asger Kongsted Jensen fra Hyllested.

I de sidste 20 år af sparekassens levetid har fremgangen været umiskendelig. Stagnationen og vanskelighederne, som man til gavn fik lært at kende i trediverne, er noget forbigangt, noget, man mindes med ubehag.

I 1947 beløb sparernes tilgodehavender sig til knap 2 millioner kr. I 1965 var dette beløb mere end fordoblet og lå da i umiddelbar nærhed af de 4 millioner, og i takt hermed er også udlånsvirksomheden taget til år efter år.

Der er ingen tvivl om, at sparekassens virksomhed har haft stor betydning for de sogne, hvori den har virket. Men den har også i stigende grad været til gavn for hele egnen. Fra efteråret 1955 åbnede man et kontorsted i bager Hansens ejendom i Hyllested, men det blev allerede fra nytår 1966 flyttet over i forsamlingshuset og har nu til huse i Hyllested skole. Denne service var åbenbart gavnlige for sparekassen, thi i oktober 1959 besluttede tilsynsrådet at orientere sig om mulighederne for også at oprette kontorsteder i Sandved og Ting Jellinge. Formodentlig indså man ret hurtigt, at det vist var så som så med mulighederne i Sandved, der jo i forvejen betjentes af tre pengeinstitutter – to banker og én sparekasse – og i stedet koncentrerede man sig om Ting Jellinge, hvor der siden da har været kontor én time ugentlig. I Hyllested er der nu åbent på kontorstedet to gange om ugen, mens der i Haarslev holdes åbent tre gange ugentlig i sparekassens eget kontor.

Hvad sparekassebygningen i Haarslev angår, så har den igennem årene ikke været underkastet store forandringer – i hvert fald ikke i det ydre. Men i andre henseender er der dog sket ændringer. I 1953 blev der således lagt vand ind og indrettet toilet og badeværelse. Senere, da byen fik sit eget nye vandværk, blev sparekassen tilsluttet dette, og i 1958 skete der en del væsentlige forbedringer med hensyn til de installationer, der var foretaget fem år i forvejen, og disse ændringer blev i 1964 fulgt op af tilsynsrådet, som dette år vedtog at installere centralvarme med oliefyr.

Også i sparekassens kontor er der i årenes løb sket ændringer, omend ubetydelige, idet man har holdt sig til de tiltrængte vedligeholdelser og nødvendige nyanskaffelser. I 1955 vedtog man at anskaffe et nyt skrivebord til kontoret, og i et møde en tid senere enedes man om at indkøbe en ny hjørnebænk med bord og stole samt et skab. Disse nyanskaffelser skulle i regnskabet optages blandt sparekassens aktiver.

Det er – som man vel kan se – ikke de store summer, der er ofret på interiøret i sparekassens kontor, men til gengæld er der bevaret et stilfærdigt indtryk af hjemlig hygge og enkel soliditet, som ikke har kunnet undgå at gøre sin virkning på enhver, der er kommet indendørs i Haarslev sparekasse,

og kunderne synes da også gennem de mange år at være blevet betjent efter ønske, også selv om der ikke er skelet til tidens krav om ydre komfort. En solid og velfunderet virksomhed kan udmærket trives inden for særdeles beskedne rammer.

Sparekassen i dag

Den, der i dag ser tilbage over det århundrede, der er gået hen, siden »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne« blev stiftet, vil for sine øjne have en verden, der har været genstand for skæbnesvangre hændelser og kolossale forandringer – en verden, hvor det, der var stort, er blevet småt, og hvor mangt og meget, som man engang troede kunne bære, har vist sig ikke at være bæredygtigt.

Haarslev sparekasse blev til i en tid, hvor alt var mørkt og knugende. Nederlagets tyngde sad som et ætsende sår i det danske folks sjæl. Så sort så det ud, at selv oprettelsen af denne lille sparekasse var at regne for et lyspunkt i mørket. Der er ingen tvivl om, at når der i disse bitre år blev vist vilje, initiativ og fremsyn, så var det med til at bringe det danske folk ud af nederlagsstemningen. Meget af det, der i årene efter 1864 blev gjort for at hjælpe og gavne den jævne hverdags mennesker, skulle siden vise sig at være af betydning for de slagte – og for deres sønner.

Det gik i disse år op for folk, at selv i mørket var der lys at skimte, og for de modfaldne var der håb, og for alle, der havde vilje til livet, var der også en fremtid. Det forstod de mennesker, som i denne tid på et eller andet område gjorde en indsats inden for deres egen lille verden. De vidste, at der var brug for alle gode kræfter, om livet skulle gå videre. Måske var det ikke dem alle helt bevidst; men der er ingen tvivl om, at de mennesker, som gik i spidsen for vigtige foretagender i årene efter 1864 – også selv om det kun gjaldt oprettelsen af en lokal sparekasse – først og fremmest har haft til hensigt at gavne den dalevende slægt – og de kommende. De har haft forståelsen af, at også inden for deres ret afgrænsede område ville der være behov for et vist fremsyn, og dertil kom, at de havde det mod og den tro, der skulle til.

Det, der blev skabt dengang, har da også vist sig at kunne holde. Gennem alle omskiftelser har denne lille sparekasse vist sig levedygtig, dens solide grundvold har kunnet holde, selv når de voldsomste storme jog ind over landet, og den har i opgangsdage og nedgangstider været til gavn for sin egn og dens mennesker. Stille og roligt er udviklingen skredet frem og sparekas-

sen vokset til det, den står for i dag. – Af den første spæde spire er der skabt en frodig og livskraftig plante!

Om årsagerne til sparekassens sunde og støtte vækst kan der vel kun gisnes; men det synes indlysende, at uden stabilitet i ledelsen, uden et sundt økonomisk overblik hos dem, der havde afgørelserne i hænde, var det næppe gået så godt. Ligeledes har det været af vidtrækkende betydning, at de mennesker, som først én gang var gået ind i arbejdet med sparekassen, også i langt de fleste tilfælde synes at have været trofaste imod den – og deres efterkommere med dem. De særdeles få udskiftninger, som gennem årene har fundet sted i bestyrelse og tilsynsråd, har uden tvivl været borgen for den sunde og gode udvikling, som sparekassen har været underkastet, og det har da ganske givet heller ikke været uden betydning, når det undertiden er hændt, at nære slægtninge som far og søn har været med i ledelsen og dermed dokumenteret både evne og vilje til at videreføre, hvad deres fædre eller bedstefædre i sin tid havde sat i gang.

Den tid, vi nu gennemlever, synes i mange henseender at være de store enheders epoke. De totalt ændrede levevilkår har på mangfoldige områder skærpet kravene – det gælder mennesker i almindelighed og samfundet i særdeleshed. I den situation giver de store enheder uden tvivl de bedste muligheder for at gå tiden i møde og honorere dens krav. Derfor forenes de mindre andelsvirksomheder til færre og større andelsvirksomheder, vore små kommuner bliver til storkommuner, og en lignende udvikling er i gang på foreningslivets forskellige områder. Hvorvidt det også kommer til at gælde landets pengeinstitutter, kan næppe siges i dag; men inden for bankverdenen er der i hvert fald ved at ske noget, idet de pengestærke storbanker så småt er begyndt at opsuge de mindre godt funderede provinsbanker, ligesom en enkelt sparekasse også er gået i løbet; men om det også vil gå ud over de mange ret små sognesparekasser, der i et århundrede eller mere har vist deres levedygtighed og dermed deres berettigelse, er det i dag umuligt at sige noget om. Men trods alt er der vel håb om, at den bedste del af disse sparekasser, der gennem så mange år på et lokalt plan har været til uvurderlig gavn for en mængde mennesker, også i fremtiden må vise sig at have eksistensberettigelse. Kravet om større enheder behøver jo næppe heller at blive imødekommet på alle områder.

Sognesparekassens muligheder for at overleve skulle, efter alt at dømme, være til stede, idet den lille sparekasse jo kan tilbyde kunderne de samme fordele, som de store sparekasser er i stand til at yde – måske i mindre omfang, men alligevel på effektiv måde. – De almindelige ind- og udlånsformer står til rådighed for enhver, der kan stille den fornødne sikkerhed, ja, om det

så er børnene, har de mulighed for at begynde en opsparing, hjemme eller i skolen. Også unge under uddannelse kan gennem den lille sognesparekasse opnå mulighed for at forbedre eller intensivere deres uddannelse. Ja, på snart sagt alle områder inden for dagliglivet er det muligt at skaffe sig den økonomiske hjælp, man i øjeblikket har behov for.

Det er så sandt, som det er sagt, at fremtiden er det vanskeligt at spå om; men hvis man ser tilbage over det århundrede, som »Spare- og lånekassen for Hyllested, Haarslev og Ting Jellinge sogne« nu har haft at virke i, og prøver at lære af udviklingen siden da, så tør man nok tro, at sparekassen vil have mulighed for at leve og virke også i kommende dage – til gavn og hjælp for de mennesker og den egn, den i sin tid blev oprettet for.

Efterskrift

Når der skal siges et par ord som afslutning på dette jubilæumsskrift, skal det være en tak til sparekassens kunder, det gælder såvel låntagere som indskydere, da begge er lige nødvendige for en sparekasses trivsel.

Tak, fordi I har sluttet så trofast op om sparekassen i årene, der er gået. Det er mit håb, at beboerne i de tre sogne stadig vil slå ring om deres sparekasse til gavn for alle inden for sparekassens naturlige område. Det bliver endnu mere påkrævet i tiden fremover, hvor alt er så stærkt præget af sammenlægning, for bedre at kunne klare større opgaver. Det vil være et spørgsmål, om sognesparekasserne kan bevare deres selvstændighed i fremtiden, og om de kan tilfredsstille det stadig stigende lånebehov. Hvis dette skal kunne lade sig gøre, må indskuddene forøges betydeligt fremover.

Det har altid været sparekassens opgave efter evne at yde kunderne den bedst mulige service, og det vil det stadig være.

Ejvind Nielsen

Kilder

Trykte:

1. H. L. Bisgaard og J. Schiødt: De danske sparekasser. 1910.
2. Aage Lambert Jensen: 150 år med sparekassen for grevskabet Holstenborg og omegn. 1960.
3. Fridlev Skrubbeltang: Den sjællandske bondestands sparekasse 1856–1958. 1959.
4. O. Blinkenberg Nielsen: De danske sognesparekasser 1865–1914. 1950.
5. J. Wind: Danmarks sparekasser. 1932.
6. Fortegnelse over Danmarks sparekasser 1948–49. 1949.
7. Lærerne og samfundet. Bind I og III. 1913–14.
8. Årbog for Historisk samfund for Sorø amt. 7. årgang, 1918, s. 182–188.
9. N. Nielsen: Som det kan gå i verden. 1932, s. 20–28.
10. Johs C. Jessen: Vester og Øster Flakkebjerg herreders skolehistorie. 1938.

Utrykte:

1. Forhandlingsprotokol 1867–89 – i årene til 1880 kun anvendt til indførelse af officielle skrivelser.
2. Forhandlingsprotokoller, fire ialt, for perioderne 1889–99, 1900–1918, 1918–53 og 1953 ff.
3. Regnskaber for diverse år.

Bestyrelse og tilsynsråd 1867-1967

Lærer Adolph Jacobsen, Hyllested	1867-1893
Sognefoged, forpagter Christen Hansen, Hyllested	før 1881-1896
Gdr. Erik Pedersen, Sandved	før 1881-1896
Sognefoged, gdr. Hans Pedersen, Haarslev	før 1881-1896
Gdr. Johannes Hansen, Bendslev	før 1881-1909
Gdr. Morten Nielsen, Sønder Jellinge	før 1881-1887
Gdr. Jens Rasmussen, Sønder Jellinge	før 1881-1920
Gdr. Peder Pedersen, Ting Jellinge	før 1881-1884
Sognefoged, gdr. Jens Sørensen, Ting Jellinge	før 1881-1888
Gdr. Ole Hansen, Ting Jellinge	før 1881-1884
Gdr. Jørgen Larsen, Hyllested	før 1881-1893
Lærer Rudolph Mogensen, Haarslev	1882-1920
Sognefoged, gdr. og møller O. H. Teilmann	1888-1896
Gdr. Jens Thomsen, Ting Jellinge	1888-1909
Sognefoged, gdr. Niels Christensen, Haarslev	1888-1902
Gdr. Peder Pedersen, Ting Jellinge	1884-1887
Gdr. Morten N. Mortensen, Haarslev	1896-1907
Gdr. Lars Hansen, Ting Jellinge	1896-1909
Gdr. Kristen Kristensen, Sønder Jellinge	1896-1908
Gdr. Hans Frederiksen, Haarslev	1902-1943
Gdr. Christian Nielsen, Haarslev	1904-1920
Gdr. Lars Madsen, Haarslev	1907-1929
Gdr. Morten Christensen, Brobjerg, Hyllested	1907-1925
Gdr. Morten Nielsen, Ting Jellinge	1909-1942
Sognefoged, gdr. Christian E. Hansen, Ting Jellinge	1909-1947
Gdr. Lars Peder Hansen, Hyllested	1909-1922
Gdr. Jens Peter Nielsen, Haarslev mark	1921-1927
Gdr. Hans Jørgen Hansen, Bendslev	1922-1943

Oversigt over bevægelserne på indlån og udlån

<i>År</i>	<i>Indlån kr.</i>	<i>Antal konti</i>	<i>Udlån kr.</i>
31.3. 1881	186.429	315	169.892
1882	190.287	320	163.344
1889	232.748	?	219.774
1893	302.116	379	294.242
1896	242.640	385	292.476
1899	292.614	419	287.788
1901	335.466	446	337.807
1905	353.360	468	359.921
1908	411.244	489	395.527
1912	511.632	552	495.858
1917	880.690	650	814.913
1920	1.086.194	669	886.870
1923	1.299.054	633	1.035.257
1926	1.553.751	663	1.267.034
1929	1.442.031	675	1.257.364
1932	1.410.100	686	1.233.970
1935	1.287.469	706	1.175.808
1938	1.271.749	703	1.192.166
1944	1.714.569	747	1.154.434
1947	1.919.239	822	1.341.281
1951	2.194.447	766	1.624.526
1954	2.309.953	752	1.840.942
1957	2.587.624	875	1.968.652
1960	3.019.832	986	2.311.454
1963	3.697.359	1108	2.964.917
1965	3.911.258	1202	3.238.151
1967	4.023.509	1197	3.396.478

Indhold

	Side
Forord	5
Indledning	7
Skolelærer Jacobsen i Hyllested og sparekassens ældste historie	13
Sparekassens vedtægter 1881	19
Sparekassen gennem årene:	
I. 1881–1893 (lærer Jacobsens sidste år som formand)	23
II. 1893–1921 (lærer Mogensens formandstid)	35
III. 1921–1967 (Hans Frederiksen, Albert Jensen og Mads Muusmann	42
Sparekassen i dag	50
Efterskrift	58
Kilder	53
Bestyrelse og tilsynsråd 1867–1967	54
Direktionen 1920–1967	55
Oversigt over bevægelserne på indlån og udlån	56

Skolelærer Jacobsen.
Hyllested

Sognefoged, forpagter
Christen Hansen.
Hyllested

Gårdejer
Johannes Hansen.
Bendslev

Gårdejer
Morten Nielsen.
Sonder Jellinge

Gårdejer
Jens Rasmussen.
Sonder Jellinge

Gårdejer
Peder Pedersen.
Ting Jellinge

Sognefoged, gårdejer
Jens Sørensen.
Ting Jellinge

Gårdejer
Jørgen Larsen.
Hyllested

Lærer, bogholder
Rudolph Mogensen.
Haarslev

Sognefoged, gårdejer
og møller
O. H. Teilmann

Gårdejer
lens Thomsen.
Ting Jellinge

Gårdejer
Peder Pedersen.
Ting Jellinge

Gårdejer
Lars Hansen.
Ting Jellinge

Gårdejer
Hans Frederiksen,
Haarslev

Gårdejer
Lars Madsen,
Haarslev

Gårdejer
Morten Christensen,
Brobjerg, Hyllested

Gårdejer
Morten Nielsen,
Ting Jellinge

Gårdejer, sognefoged
Christian Hansen,
Ting Jellinge

Gårdejer
Lars Peter Hansen,
Hyllested

Gårdejer
Jens Peter Nielsen,
Haarslev Mark

Gårdejer
Hans Jørgen Hansen,
Bendslev

Sognefoged, gårdejer
Albert Jensen,
Hyllested

Gårdejer
Niels Petersen,
Sønder Jellinge

Gårdejer
Albert Nielsen,
Haarslev

Gårdejer
Peter Madsen,
Haarslev

Gårdejer
Peter Isaksen,
Haarslev Mark

Gårdejer
Povl Nielsen,
Ting Jellinge

Gårdejer
Johannes Pedersen
Sønder Jellinge

Gårdejer
Knud Thomsen,
Ting Jellinge

Gårdejer Mads Muusmann,
Sønder Jellinge

Amtsfuldmægtig, gårdejer
Bendt Friis Jensen,
Hyllesed

Uddeler
Asger Kongsted Jensen,
Hyllested

Gårdejer, kasserer
Christian Nielsen,
Haarslev

Mejeribestyrer, kasserer
H. J. Andersen,
Haarslev

Sognerådsmedlem, bogholder
Carl A. Jensen,
Haarslev

Boelsmand, kasserer
Knud Petersen,
Hyllested

Gårdejer, bogholder
Ejvind Nielsen,
Ting Jellinge

**Fru kasserer
Fanny Hansen,
Haarslev**

**Jørgen Christen Hansen,
Haarslev, nu Kyse**

**Bogholder
Christian Hansen,
Haarslev**

**Bogen er udsendt i anledning af
Sparekassens 100-års jubilæum.
Den er sat med Life
og trykt i Bøhms Bogtrykkeri.
Typografi og tilrettelægning:
A/S Sparevirke.
Oplag: 500 stk.
September 1967.**